

Knižní obálka

Nikola Klímová

Bakalářská práce
2013



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
- Fakulta multimediálních komunikací
Ústav reklamní fotografie a grafiky
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikola KLÍMOVÁ**
Osobní číslo: **K10169**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design - Grafický design**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Knižní edice pro fiktivní nakladatelství**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 25 stran + přílohy, odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz Směrnice rektora č. 15/2010) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované bakalářské práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část:

Knižní obálka

2. Praktická část:

Pro fiktivní vydavatelství navrhnout grafické a typografické řešení edičních řad, zaměřených především na knižní obálku.

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí bakalářské práce: **M.-A. Lenka Baroňová**
Kabinet teoretických studií
Datum zadání bakalářské práce: **1. října 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **17. května 2013**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.

děkanka



doc. MgA. Jaroslav Prokop
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně14. 12. 2012.....

Nikola Klímová


.....
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se zabývá designem knižních obálek, jeho vývojem od historie po současnost. Porovnává současné tendence knižního průmyslu u nás a v zahraničí, zmiňuje se o významných designérech a nakladatelstvích. V neposlední řadě obsahuje porovnání starších a současných vydání vybraných titulů a moje eseje ze života grafika a čtenáře v jedné osobě.

Klíčová slova: kniha, knižní obálka, knižní vazba, knižní design, typografie

ABSTRACT

This essay deals with the book design and its development from history to the present time, compares contemporary trends of the book industry in Czech Republic and abroad and goes through important figures and publishing houses in the field of book design. This work also includes comparison between old and present-day editions of the same books, and my personal essays from the point of view of a graphic designer and a frequent reader.

Keywords: book, book cover, book binding, book design, typography

Děkuji vedoucímu mé teoretické a praktické bakalářské práce M. A. Lence Baroňové za rady a podporu při vzniku této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 ČESKÁ BELETRISTICKÁ KNIŽNÍ OBÁLKA A PŘEBAL.....	10
1.1 VÝZNAMNÁ OBDOBÍ.....	10
1.2 VÝZNAMNÍ ČEŠTÍ KNIŽNÍ ÚPRAVCI V LETECH 1910–2010.....	11
1.3 SOUČASNÝ STAV.....	20
1.3.1 Současná česká nakladatelství.....	21
2 BELETRISTICKÁ KNIŽNÍ OBÁLKA V ZAHRANIČÍ.....	27
2.1 ANGLICKÁ TRADICE.....	27
2.1.1 Penguin Books.....	27
2.1.2 Další významná nakladatelství v Anglii.....	33
2.2 KNIŽNÍ OBÁLKA V AMERICE.....	37
3 ESEJE.....	39
3.1 TUHÁ VAZBA VS. PAPERBACK.....	39
3.2 PŮSOBNÍ OBÁLKY NA ČTENÁŘE/KUPCE.....	41
3.4 POČÍTAČE NA ÚKOR KVALITY.....	43
3.5 KVALITA OBÁLKY V POROVNÁNÍ S OBSAHEM.....	43
4 ROZBOR VYBRANÝCH KNIŽNÍCH OBÁLEK.....	45
4.1 POROVNÁNÍ STARŠÍCH A SOUČASNÝCH VYDÁNÍ JEDNOTLIVÝCH KNIH.....	45
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	52
5 KNIŽNÍ EDICE PRO FIKTIVNÍ NAKLADATELSTVÍ.....	53
5.1 FILOSOFIE NAKLADATELSTVÍ TAKE TAKE TAKE.....	53
5.2 POPIS JEDNOTLIVÝCH EDIČNÍCH ŘAD.....	54
5.2.1 Napínavá klasika.....	54
5.2.2 Edice americké literatury.....	57
5.2.3 Edice anglické literatury.....	60
5.2.4 Truman Capote.....	62
5.2.5 Stephen King.....	64
5.2.6 Jack London.....	66
5.2.7 Edice v anglickém jazyce.....	68
5.2.8 Edice světové krimi literatury.....	70
ZÁVĚR.....	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	72
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	74

ÚVOD

Téma Knižní obálka je mi velmi blízké už od dětství, kdy jsem tento vizuální prostředek velmi intenzivně vnímala u dětských knížek. Odjakživa jsem knihami fascinována a chápu je jako objekty, které si zaslouží jen kvalitní zpracování, materiál a péči. Je to něco, co si můžete vzít do rukou, k čemu můžete přivonět a otáčením listů se nořit do jiných světů. Právě papír je asi jeden z hlavních důvodů, proč knihy nadřazují nad ostatní grafická média. Je to něco poctivého, stálého. Kniha nás doprovází skrz generace. Vždy jsem vnitřně nadšena, když si pořídím knihu v antikvariátu, která je na světě déle než já. Která vydržela nápor let a pořád je připravena vyprávět. Tohle asi u motion designů, vizuálních stylů a moderních logotypů jen tak nezažijete.

Téma mé teoretické bakalářské práce Knižní obálka je úzce spjato s mojí praktickou částí, kde se zabývám tvorbou knižních obálek v kontextu edičních řad pro fiktivní nakladatelství. Tato moje práce asi vypoví nejvíce o mém názoru na to, jak by mohly vypadat knižní obálky. Ve své teoretické práci se chci zaměřit na beletristickou knižní obálku a můj pohled na ni. Mým hlavním cílem je popsat stručně historii knižní obálky v České republice v souvislosti se stěžejními knižními úpravci. Chtěla bych vytyčit především ty zdárné případy, kdy je kvalitní knižní úprava na prvním místě. Není v mých silách nashromáždit veškeré informace o vývoji knižní obálky od počátku až po dnešní produkci a ze všech úhlů pohledu. Pokusím se nastínit, co si myslím, že se v knižní historii povedlo a o čem stojí za to něco sdělit, co já sama vnímám jako inspiraci a především se zaměřit na současnost knižní obálky. Zároveň bych chtěla zohlednit moje vlastní postřehy, a to jak ze života čtenáře, tak i z pohledu grafika.

Další z důvodů, proč se knižní obálkou zabývám, je fakt, že jakožto čtenář knih a grafický designér dohromady zkrátka nemohu ignorovat často žalostný stav knižních obálek v knihkupectvích. Proto cítím jakési poslání kultivovat a napravovat, protože nástup počítačů a s nimi příchod grafiků všumělů bohužel zapříčinil úpadek kvality tohoto poctivého a váženého knižního řemesla. A kde jinde začít, než na tom co je v knize nejvíc na očích, a to na knižní obálce...

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ČESKÁ BELETRISTICKÁ KNIŽNÍ OBÁLKA A PŘEBAL

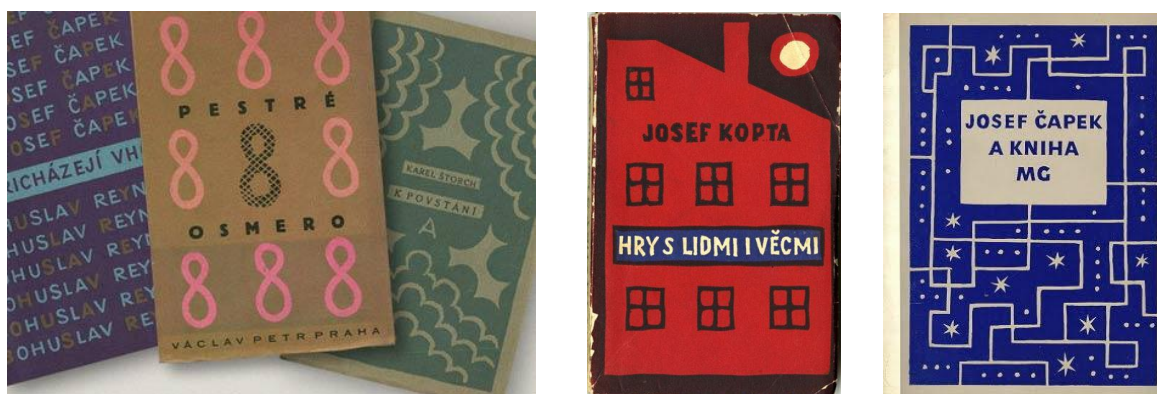
Jak už tomu bývá, většinou kvalitu knižních obálek oceňujeme hlavně od zahraničních designérů a nakladatelství, ale není sporu o tom, že česká kniha má také svoji tradici a kvalitu, kterou jí nemůžeme upřít, a nemohu se o ní alespoň stručně nezmínit. Budu se snažit vymezit nejvýznačnější období pro knižní tvorbu u nás, jmenovat nejvýznamnější české knižní úpravce a popsat současnou situaci knižní produkce u nás.

1.1 Významná období

Na přelomu 18. a 19. století technické vynálezy zapříčinily úpadek výtvarné kvality knihy. Kniha se rázem stala průmyslovým zbožím a ztratila tak svou původní hodnotu. V 19. století měla velký přínos, co se týká obnovy knižní estetických hodnot, Zdenka Braunerová, která byla především ovlivněna anglickou úpravou knih a dílem Williama Morrisa. Díky jejímu úsilí o krásnou knihu začala opět knižní úprava nabývat na významu. Česká knižní generace designérů se začala formovat na počátku 20. století (Kysela, Kaláb, Preissig) a kniha se tak opět stala uměleckým dílem. Následovalo období Bauhausu a do knižního designu se vmísila avantgardní konstruktivistická typografie. Hlavními vizuálními prvky byly grotesk a elementární tvary rozmístěné v dynamické kompozici. Poté se kniha formovala v duchu funkcionalismu (Ladislav Sutnar) a používala se kvalitní typografie a kniha opět získává výtvarnou kvalitu. Následná slibná knižní typografická kvalita byla ovšem přerušena válkou a estetika zůstávala v pozadí i v poválečném období. Nový rozkvět knižního designu byl spjat mimo jiné i s úspěchy na EXPO v Bruselu v roce 1958 a otevřely se tak nové progresivní možnosti (Oldřich Hlavsa). Právě v 60. letech můžeme spatřovat kvalitu, svobodu a svěží přístupy co se týče kombinace písma s ilustrací. V tomto období mi připadá povrchní hodnotit pouze knižní obálky, protože není možné nevšimnout si kvality celého knižního celku, sazby, zpracování a tisku. Často se vyskytující ilustrace, barevná ořízka nebo záložkový provázek, jasně knihu odlišují od současné levné produkce a které už jen zřídka kdy vidíme. Další významná období českého knižního designu jdou ruku v ruce s našimi předními zástupci tohoto oboru.

1.2 Významní čeští knižní úpravci v letech 1910–2010

Josef Čapek (1887–1945) byl mimo tvorbu knižních obálek významný český umělec, malíř, grafik, ilustrátor a spisovatel. Navrhoval knižní přebaly nejčastěji pro svého bratra Karla Čapka ale i pro další současné autory. V letech 1919–1938 vyšlo na sto padesát knih s jeho knižním obálkou. Charakteristický vizuální prvek je linoryt, kresba, malba nebo pastel a jeho elementární tvary, které jeho přebalům v kombinaci s úderným písmem dávají dohromady jasný, jednoduchý a především zapamatovatelný vzhled bez zbytečných detailů. I přes jasně rozpoznatelný Čapkův styl, dokázal ke každému přebalu přistupovat jinak a neopakovat se. Dodnes jeho knihy vidáme na předních pozicích ve výlohách a policích antikvariátů a neustále nabývají svou sběratelskou hodnotu.



Obr. 1. Ukázka knižních úprav Josefa Čapka

František Muzika (1900–1974) byl další z předních grafiků, kteří formovali českou knižní tvorbu. Během svého života se věnoval malbě, ilustraci, typografii a české moderní scénografii. V letech 1945–1970 byl profesorem na Uměleckoprůmyslové škole v Praze a předal tak zkušenosti mnohým studentům, dnes už také uznávaným knižním grafikům a typografům jako jsou například Jan Solpera nebo Milan Hegar. Knižní grafice se věnoval už od roku 1922 a v roce 1927 se stal redaktorem nakladatelství Aventinum, pro které potom navrhoval řadu let většinu publikací. Během svého života byl ve své výtvarné tvorbě ovlivněn řadou stylů, od fauvismu přes magický realismus a neoklasicismus, až ke kubismu. Je autorem např. známé edice *Světová četba* od nakladatelství Odeon.

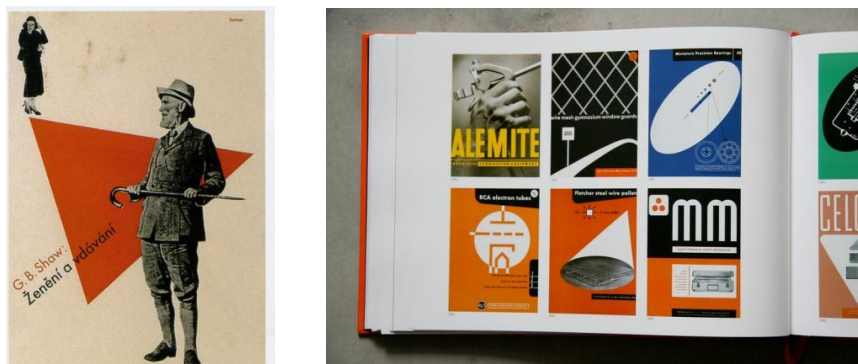


Obr. 2. Ukázka knižních úprav Františka Muziky.

Ladislav Sutnar (1897–1976) byl český typograf a avantgardní umělec, který vynikal především tvorbou vizuálních stylů a je jedním z předních zakladatelů tzv. vizuální komunikace. V letech 1918–1925 působil na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, poté pracoval jako editor v nakladatelství Družstevní práce a v roce 1939 emigroval do USA. Jeho knižní tvorba se vyznačuje jasným rozčleněním barevných ploch v kontrastu s údernou typografií a často černobílou fotografií, která tvoří kontrastní, zapamatovatelnou koláž. Sutnar byl rovněž teoretik a díky jeho příspěvku v anketě na téma „Knižní obálka“, uspořádaná časopisem *Typographia* v roce 1935, si můžeme udělat představu, jak sám knižní obálku vnímal a hlavně to, že knihu chápal jako celek, kde je důležité přemýšlet i nad vnitřní úpravou...

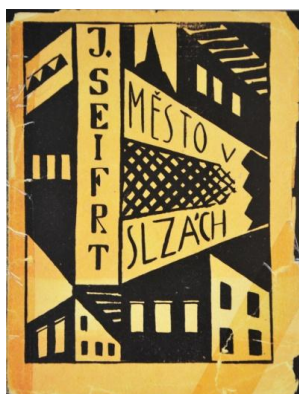
„Co žádá nakladatel od knižní obálky? Jsou různé způsoby, jak se kniha uvádí na knihkupeckém trhu a jak se doporučuje čtenářům. Důležitým bývá knihkupcův výklad, a na venkově obchodní cestující prodává často jen na podkladě líbivé obálky. Ustálilo se proto rčení: knižní obálka má knihu snadno a dobře prodat. Kniha má se vmlouvat kupci svým obalem. Tím se také stává, že výtvarník bývá pověřen často jen vyřešením obálky, a kritériem pro hodnotu obálky je pak to, jak který nakladatel své reklamě rozumí, co obálka chce dosáhnout, v jakém okruhu čtenářů chce najít své odběratele. Podle toho zvolí si svého kreslíře nebo navrhovatele, a protože každý chce svou knihu výhodně zpeněžit, činívá se u obálek tak často tolik ústupků nasládlé líbivosti, pestré všehochuti a zálibám ve vulgárním barvotisku. Ke konci ještě poznamenávám: aniž podceňuji reklamní stránku obálky a také aniž bych chtěl generalizovat, domnívám se, že by si každé hodnotné literární dílo plně zasloužilo, aby nakladatel věnoval nejméně týž zájem, se kterým se snaží vyvolit

vhodnou obálku, také i vnitřní odborné a pečlivě úpravě knihy a jejímu dobrému tisku, jež přece jen obálku většinou přetrvají.“ [1]

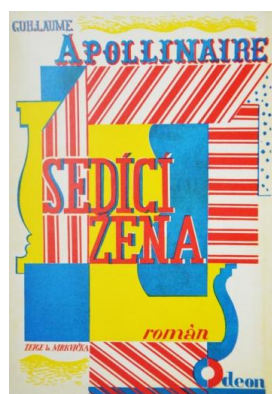


Obr. 3. Detail z monografie Ladislava Sutnara, ukázka jeho tvorby.

Karel Teige (1900–1951) také neodmyslitelně patří k předním českým umělcům a tvůrcům knižních obálek. Pro jeho návrhy je typická diagonála a asymetrická kompozice s typografickými prvky, které často svým uspořádáním vytvářely nové, druhotné vizuální významy. Ve své tvorbě uplatňoval převážně konstruktivistickou typografii. Knižní tvorba Karla Teigeho má řadu fází spojených s dobou. Počátky díla spadají do roku 1921, kdy navrhoval obálky členům Devětsilu, např. Jaroslavu Seifertovi, kde začal uplatňovat svůj vyspělý typografický projev a pro Devětsil navrhoval mnohé typografické úpravy propagačních materiálů. Teige stál rovněž u zrodu nakladatelství Odeon, na jehož činnosti se podílel ve všech směrech. Od roku 1925 bylo pro Teigeho tvorbu typické uplatňování fotomontáže v kombinaci s typografií založené na principech ruského konstruktivismu. V roce 1927 Teige začal upravovat avantgardní časopis *Red* (Revue Devětsilu), jemuž věnoval velkou typografickou pozornost především u obálek, které se staly významným typografickým mezníkem v dějinách grafického designu. Tehdy se stal uznávaným typografem, pro nějž byla typická asymetrická kompozice a typografický konstruktivismus založený pouze na používání grotesku. Na jeho pozdějších knižních úpravách spatřujeme hlavně jednoduchou diagonálu abstraktních tvarů a geometrických ploch nejčastěji červené, oranžové nebo žluté barevnosti. Kolem roku 1935 opustil striktně geometrické kompozice a začal užívat i fotomontáže a koláže. Později pracoval pro nakladatelství Práce a také pro Melantrich, kde už jeho obálky byly svěžeji a barevněji v kombinaci se surrealistickými výjevy, ale ani zde neopustil své funkcionalistické zásady.



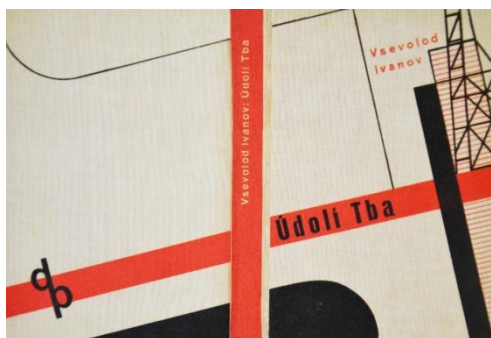
Obr. 4. Jaroslav Seifert,
Město v slzách.
Karel Teige



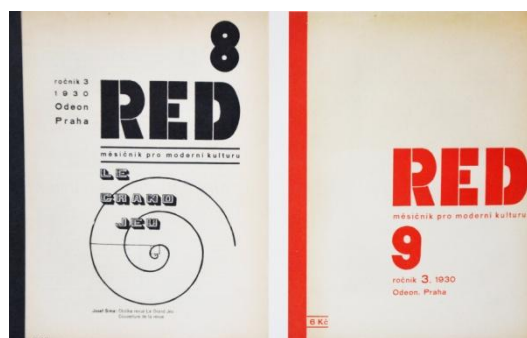
Obr. 5. Guillaume Apollinaire,
Sedící žena.
Karel Teige



Obr. 6. Benjamin Klička,
Na březích Vltavy.
Karel Teige



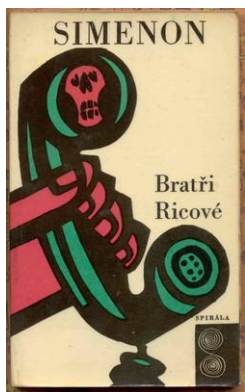
Obr. 7. Vsevolod Ivanov, *Údolí Tba.*
Grafická úprava Karel Teige



Obr. 8. Obálky časopisu Red.
Typografická úprava Karel Teige

Zdeněk Seydl (1916–1978) byl český grafik, malíř a scénograf. Vystudoval umělecko-průmyslovou školu v Praze pod vedením Františka Kysely. Věnoval se úpravě časopisů a knih. Ve své knižní grafice se nechával volně inspirovat obsahem literárního díla, pracoval s typografií, ilustrací a dekorativní stylizací. Navrhoval knižní úpravu především pro nakladatelství Československý spisovatel, pro které vytvořil například známou ediční řadu *Klíč*, která byla založena v roce 1961. Zdeněk Seydl vymyslel pestré, pruhované obálky i značku edice. Postupně byla vnější podoba edice doprovázena ilustracemi grafiků Rostislava Vaňka, Josefa Kalouska a jiných. Edice se pyšnila novým nápaditým výtvarným pojetím a oživila tak svou neobvyklostí knižní produkci. Další z edic Lidového nakladatelství, která pochází ze Seidlových rukou byla např. *Spirála*, kde také vypracoval jak první grafickou podobu knih, tak i ediční značku. Obálky, které navrhl pro texty Bohumila

Hrabala, patří k těm nejlepším dílům české typografie. Dále se významně podílel na mnohých dalších edičních řadách a stává se tak neodmyslitelným českým knižním grafikem.



Obr. 9. Simenon. Obr. 10. Knižní úprava přebalů knih Milana Kundery. Zdeněk Seydl

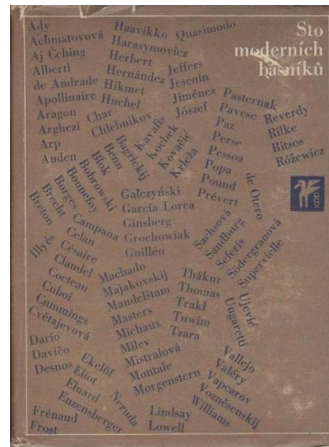


Obr. 11. Edice Otázky a názory, Československý spisovatel Praha. Typografie Zdeněk Seydl

Obr. 12. Ediční řada Klíč. Zdeněk Seydl

Josef Týfa (1913–2007) byl přední český typograf a písmař. Známy je např. jeho font „Týfova antikva“. Jeho zájem o akcidenční typografii se v padesátých letech přesunul na knižní typografii. Týfa sám dával přednost úpravě obyčejných knih a paperbacků před slavnostními publikacemi vydávanými v malém nákladu. Jeho důvěrná znalost typografických prostředků mu dovoluje hru s detaily a dává tak vzniknout ucelené knize, která se stala od 50. let žádanou v mnohých vydavatelstvích, protože Týfa zaručoval vysokou úroveň výtvarného pojetí. Upravoval knihy pro Mladou frontu, kde zároveň dělal redaktora

a také knihy pro Československého spisovatele, pro něž navrhnul například edici *Klub přátel poezie* včetně ediční značky, Odeon, Academia, Avicenum a další.



Obr. 13. Ukázka typografických úprav knižních přebalů. Josef Týfa

Oldřich Hlavsa (1889–1936) je známý jako český typograf 20. století, grafik časopisu *Typografia*, autor významných publikací *Typografická písmata latinková* a slavné trilogie *Typographia I–III*. Jeho tvorba lze charakterizovat jako návrat ke konstruktivistické typografii Karla Teigeho a Ladislava Sutnara. Hlavsa používal klasicistní písma projevující vliv funkcionalistické meziválečné typografie a ohlasy Bauhausu. Většinu knih navrhl pro nakladatelství Československý spisovatel, kde se výtvarně podílel na edici *Klub přátel poezie*, kde například vytvořil nový typ básnické knihy čtvercového formátu. Další z edičních řad, na kterých pracoval, byla edice *Bohemia*, která získala řadu ocenění nejkrásnější knihy. Edice je přehlídkou originálního výtvarného umění a básnického slova zároveň. V publikaci Československého spisovatele: 40 let práce pro českou knihu, Oldřich Hlavsa popisuje myšlenku této ediční řady:

„*Již delší dobu jsem nosil v hlavě projekt mimořádné ediční řady a zkoušel jsem si i prakticky její výtvarnou podobu. Měl jsem na mysli edici, v níž by naplno vyzněla souhra dobře vyištěného textu, ilustrací a typografie. Měla být vizitkou nakladatelství i jeho výtvarné rady, a zároveň hosenou rukavicí někdy mdlým nebo stereotypním edičním řadám i naší zaostávající polygrafii.(...) Dohodli jsme se tedy, že vznikne ediční řada, stojící na okraji normální nakladatelské produkce. Neměly to být bibliofilie – ruční papír je jen stěží vyvážen jednostranným tiskem. Zvolený papír měl mít obvyklou gramáž, odpovídající jakosti dnešních knih. Přepychem měl být jen zvolený formát a širší spolupráce s ilustrátory (...)* Smyslem *Bohemie* bylo kromě již uvedených důvodů nabídnout čtenářům svazky, při nichž

by měli radost nejen z vlastního obsahu, ale i ilustrací a typografické prezentace, nabídnout jim prostě pěkné knížky.“ [2]



Obr. 14. Typografická písma latinková.
Oldřich Hlavsa

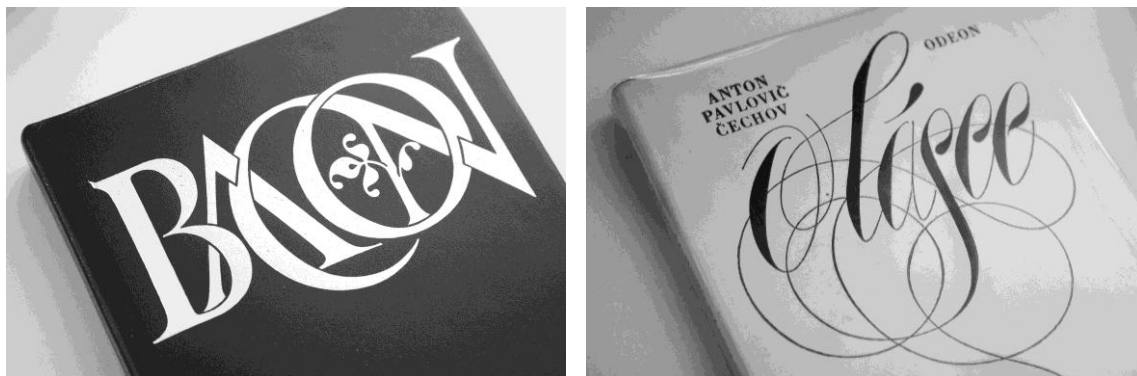
Obr. 15. Typographia. Oldřich Hlavsa



Obr. 16. Edice Bohemia, Československý spisovatel. Oldřich Hlavsa

Jan Solpera (1939) je český typograf, grafik a pedagog. V letech 1959–1965 studoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze u Františka Muziky později v letech 1973–2003 zde sám vedl Ateliér knižní grafiky a písma. Navrhl několik tiskových písem, jako například Areplos a Solpera. Je také autorem klasifikace tiskových písem platné od 1. ledna 1979. Zároveň je i autorem plakátů, poštovních známek a také mnoha knižních úprav. Pro jeho tvorbu je charakteristická především práce s písmem, které nechápe pouze jako prostředek

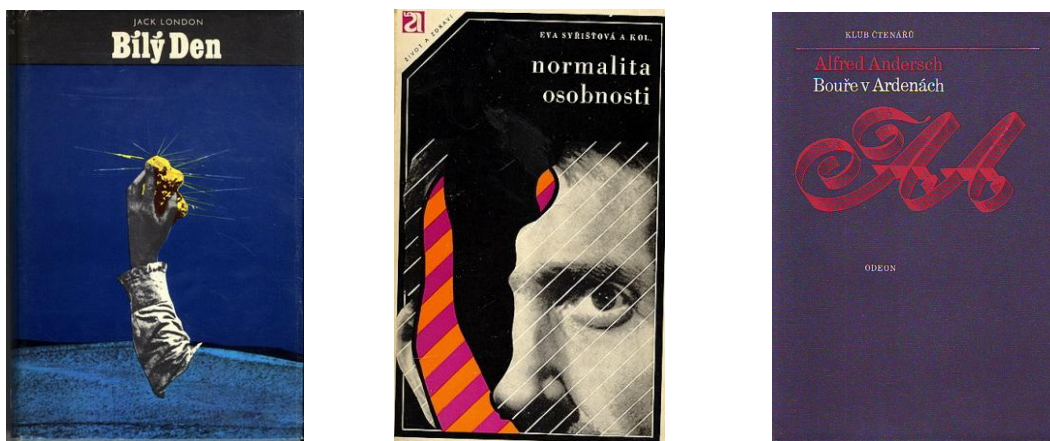
sdělení slova, ale zároveň je vnímá jako vizuální prvek, s kterým je možno si natolik vyhrát, aby celkovou myšlenku dokázal umocnit a dát jí konkrétní význam i bez obrazového ilustrativního doprovodu. Spolupracoval s řadou nakladatelství, jako jsou Lidové nakladatelství, Československý spisovatel, Naše vojsko, Odeon a další.



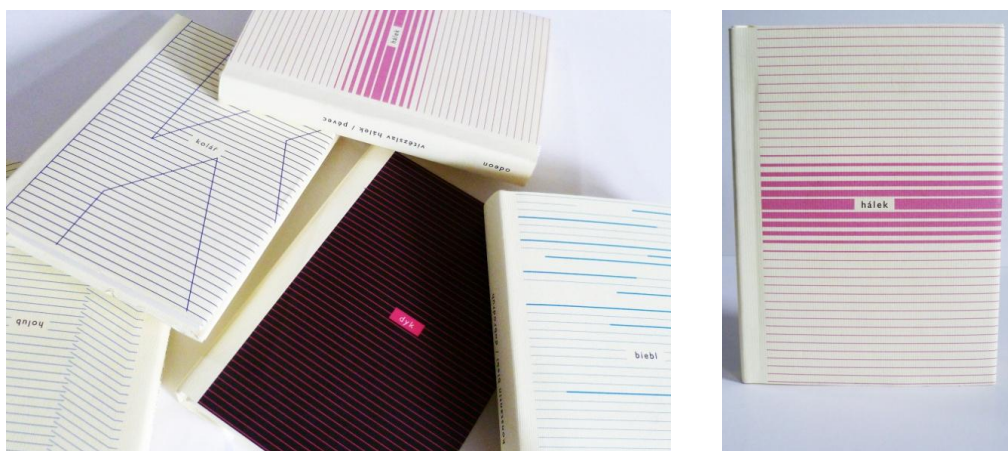
Obr. 17. Typografické knižní přebaly. Jan Solpera

Zdeněk Ziegler (1932) je dnes již osmdesátiletý významný český grafický designér a typograf, který byl za svůj celoživotní přínos na poli grafického designu a typografie letos uveden do síně slávy. Za nejznámější z jeho tvorby jsou považovány jeho slavné filmové plakáty, za které získal řadu ocenění i v zahraničí. Věnoval se také tvorbě poštovních známek a v neposlední řadě se od roku 1963 dodnes zabývá úpravou knižních obálek, pro řadu nakladatelství, jako jsou Československý spisovatel, Odeon, Svoboda, Mladá fronta a další, pro něž navrhl přes tisíc knih a řadu často rozsáhlých knižních edic. V roce 1992 navázal spolupráci s nakladatelstvím Aulos Zdeňka Křenka, kde vznikla unikátní edice 40 bibliofilů s ilustracemi předních českých výtvarníků, jako jsou například Zdeněk Sýkora nebo Václav Boštík, které získali mnoho ocenění v soutěžích u nás i v zahraničí. Zdeněk Ziegler také působil v letech 1990–2005 na Vysoké škole uměleckoprůmyslové. Ve své tvorbě používal různé vizuální přístupy, přes koláže a zvětšené detaily fotografií, přednostně uplatňoval práci s písmem a u knižních obálek převládá minimalismus. Zde nemohu nezmínit jeho úpravu edice *Skvosty poezie* pro nakladatelství Odeon, kde hlavním vizuálním prvkem jsou kompoziční variace s tenkými linkami a jemnou barevností doplněnou o nenápadnou typografii. Celému vizuálnímu půvabu této edice dodává jednotnost lehkého nažloutlého papíru se strukturou, která je příjemná do ruky. Každá z knih je provázena jednoduchými ilustracemi, kterých je tam ideální poměr k textu, aby nerušily a zároveň dílo doplňovaly. Jde o úžasný příklad souhry knižních obálek v ediční řadě, protože zde vážně jde o situaci, kdy toužíte mít celou edici, protože společně tvoří oku lahodící celek. Další minimalistická a Zieglerova současná práce je *Edice klasiků*, také od Odeonu, kde

rovněž uplatňuje jednoduchou barevnost s tenkou, tentokrát postříbřenou linkou a nenásilnou typografií na strukturovaném papíře. Tyto knihy vynikají v poličkách knihkupectví už jen pro svou jednoduchost a originální přístup k úpravě klasických autorů jako jsou Oscar Wilde, James Joyce a další. Zdeněk Ziegler patří dodnes k nejuznávanějším grafikům, na které můžeme být hrdí, a kteří nám jednou budou v knihkupectvích velmi chybět.



Obr. 18. Ukázka úpravy knižních obálek Zdeňka Zieglera



Obr. 19. Edice Skvosty poezie, Odeon. Grafická úprava Zdeněk Ziegler

Existují knižní vydání z 60. let, na která narazíte v antikvariátech i přes to, že nejsou v učebnicích a nenavrhol je pouze jeden uznávaný designér, ale jde o spolupráci několika výtvarníků, knižních úpravců a typografů. Na jeden z takových případů jsem narazila v antikvariátu. Jedná se o knihu povídek od Edgara Allana Poea – Vraždy v ulici Morgue (Mladá fronta) která mě svým výtvarným zpracováním natolik uchvátila, že si zaslouží být v mé bakalářské práci zmíněna, i když stojí mimo vybrané designéry. Kniha má komplexní

výtvarné řešení od přebalu s vazbou (Miroslav Váša), přes potisk plátna po vnitřní grafickou úpravu (Antonín Dvořák) s moderními ilustracemi (koláže Václava Sivka).



Obr. 20. Edgar Allan Poe, *Vraždy v ulici Morgue*



Obr. 21. Edgar Allan Poe, *Vraždy v ulici Morgue*. Ilustrace Václav Sivko

Ve své práci jsem se rozhodla popsat nejvýznamnější knižní úpravce, kteří mě jsou tvorbou blízcí a pro moje vlastní grafické vyjadřování inspirativní. Jejich výběr je proto spíše subjektivní a hlavním kritériem byl můj vlastní názor na výtvarnou kvalitu obsaženou v jejich díle. Nechci však opomenout i další významná jména knižní grafiky jako jsou např. Jaroslav Šváb, Zdeněk Sklenář, Milan Hegar, Václav Bláha, Libor Fára, Milan Grygar, Leo Novotný, Bohuslav Blažej a Rostislav Vaněk.

1.3 Současný stav

V současnosti je česká knižní produkce zavalena neuvěřitelným množstvím knih všemožných žánrů a grafických úprav. V dnešní době už není prioritou vydavatele oslovovat a hledat kvalitní grafické designéry a společně tak budovat zapamatovatelnou a ojedinělou

image nakladatelství. To je hlavní problém, kvůli kterému vidíme v knihkupectvích neuvěřitelnou „střelnici“. Je to podle mě nepochopitelný fakt, protože oproti dobám minulým máme již nejkvalitnější polygrafii a takřka neomezené možnosti, které by mohly dát ideální podmínky vzniku kvalitních knih, a v rukou profesionálů by mohly publikace získat zcela nový rozměr. Bohužel se dnes snaží všichni výrobci šetřit, a proto na usilování o originalitu a výtvarnou prestiž nakladatelství už zapomněli.

1.3.1 Současná česká nakladatelství

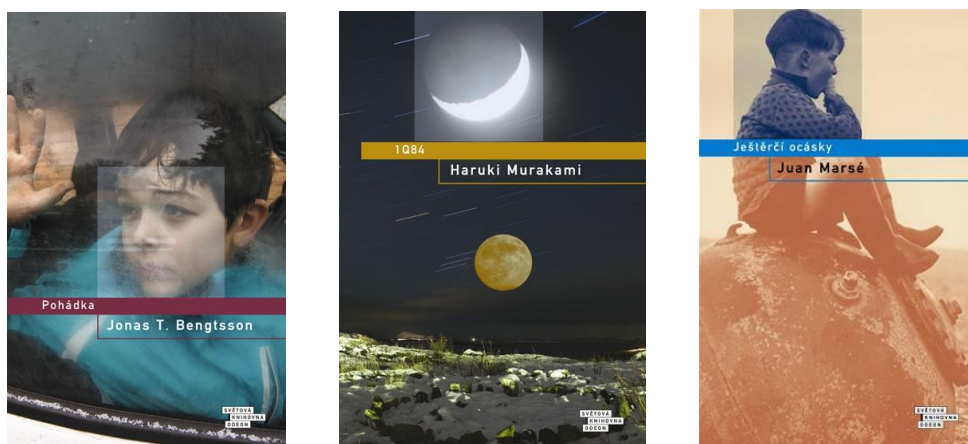
Když chci jmenovat zdárné případy v České republice, kdy se dobrý grafik, typograf a přátelský vydavatel, který má peníze a vkus, sejdou na jednom místě a pracují dohromady, musím vyzdvihnout především brněnské nakladatelství **Host**, založeno roku 1985, protože případ jejich spolupráce od roku 2007 s Martinem Pecinou je podle mě ukázkovým příkladem, jak by se tahle práce měla dělat. Ze začátku museli být vydavatelé z Pecinových minimalistických čistých obálek také na rozpacích a nevěděli, zda li obstojí na poličkách v obchodech. Avšak poctivá práce a možnost grafickovy invence, schopnost navrhnout netradiční formát, papír nebo vymyslet vazbu, která by jen tak nějakého kamaráda grafika nenapadla, se zasloužila o zvýraznění celého nakladatelství v celkem velké konkurenci a získala Hostu řadu ocenění za nejkrásnější české knihy. Škoda že si tohle ostatní vydavatelé neuvědomují, protože nedostatkem dobrých grafiků, kteří by mohli vybudovat kvalitní český knižní design rozhodně Česká republika netrpí.

Martin Pecina (1982) je současný český grafický designér a typograf, který od roku 2004 formuje vzhled knih nakladatelství Host. Dá se říct, že je zároveň teoretikem oboru a svoje poznatky z praxe a mnohé jiné odborné názory publikuje v časopisech a na webu. Slávu si získal také svou publikací „Knihy a Typografie“, která se letos dočkala rozšíření a měla by být neodmyslitelnou součástí knihovny nejen knižních úpravců. Jeho tvorba je charakteristická jednoduchou grafickou stylizací vektorových prvků nebo jiných elementárních grafických fragmentů, se kterými dokáže maximálně propojit hru barev, papíru a techniky tisku. Martin Pecina je zarytým zastáncem toho, že knihy by se měly navrhovat jako celek a vnější úprava knižní obálky by měla správně ladit k vnitřní sazbě, velikosti a typu písma, na kterém si dává opravdu hodně záležet a dá se říct, že tituly, které upravoval, jsou vždy uživatelsky velmi příjemné. Souznění grafické úpravy obálky a vnitřní sazby písma vytváří harmonicky a stylově ucelené knihy, které jsou u nás dnes jedny z nejkvalitnějších.



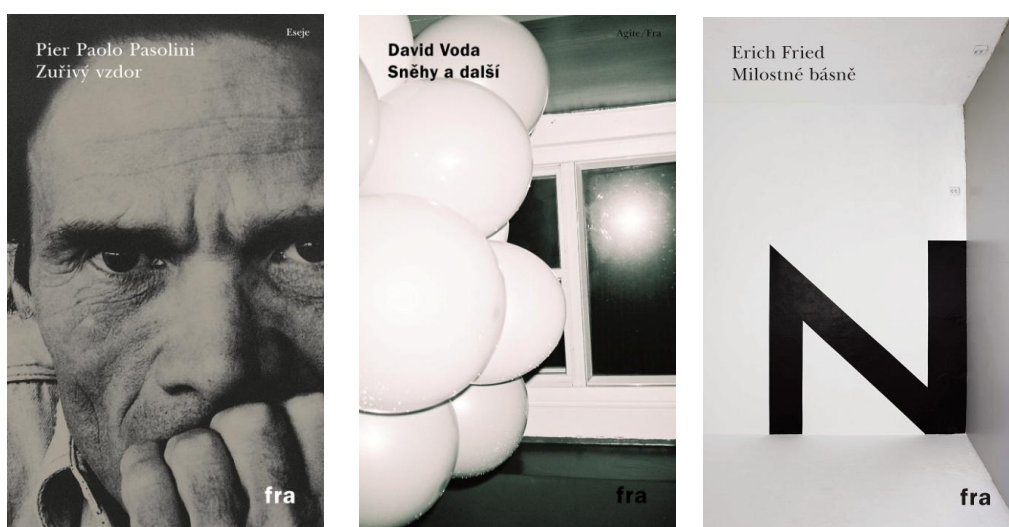
Obr. 22. Ukázka knižních úprav Martina Peciny pro nakladatelství Host

Další z nakladatelství, jehož počátky spadají až do roku 1923, které si drží výtvarnou úroveň je **Odeon**, ikdyž si zdaleka nedokázalo udržet svoje jméno a význačnost kvality svého grafického zpracování z minulosti. Dnes vydávají jen pár edičních řad, z nichž nejzdařilejší jsou ty od Zdeňka Zieglera *Edice světových klasiků* a dnes již nevydávané *Skvosty poezie*. Nejrozsáhlejší a nejvýraznější edicí Odeonu je v současnosti *edice Světové knihovny*, pro kterou v roce 2000 vytvořil její grafickou podobu Jan Šerých. Tehdy šlo o minimalistickou jednobarevnou obálku s decentní typografií, která by se nejspíš časem stala nudnou, a proto od roku 2004 vychází v nové podobě od Pavla Hracha. U nového vydání zůstává zachován font a styl názvu díla a autora kompozičně na střed. Obálky byly navíc doplněny o obrazový podklad, často s použitím fotografie nebo grafiky vztahující se tématem k dílu. Zde chápu snahu o zatraktivnění a způsob, jakým lze knihy vydávat v této edici tzv. „do nekonečna“, ale myslím, že vydávat knihy deset let v jednom stylu už možná stačilo, ale uvidíme, jak dlouho se tohoto stylu ještě bude Odeon držet.



Obr. 23. Edice světové knihovny, Odeon. Grafická úprava Jan Šerých

Nakladatelství **Fra**, založeno roku 2002 je méně známé, malé a především méně komerční nakladatelství, které vydává hlavně poezii, ale i světovou a českou prózu. Pro nakladatelství Fra jsou typická paperbacková vydání knih zařazená do edičních řad, která mají jasný formát 11 x 18 cm. Jejich grafické řešení je často pouze fotografie na obálce v rohu doplněná drobným nápisem a logem. Knihy jsou malé, levné, jednoduché, ale rozhodně nepostrádají vkus. Za povšimnutí určitě stojí jejich ediční řada, na které se výtvarně podílel ilustrátor Martin Kubát. I když edice sklídila rozdílné kritiky, můžeme říct, že šlo o něco originálnějšího a kreativnějšího, o přístup expresivnějšího výtvarného uvažování, který u nás chybí.

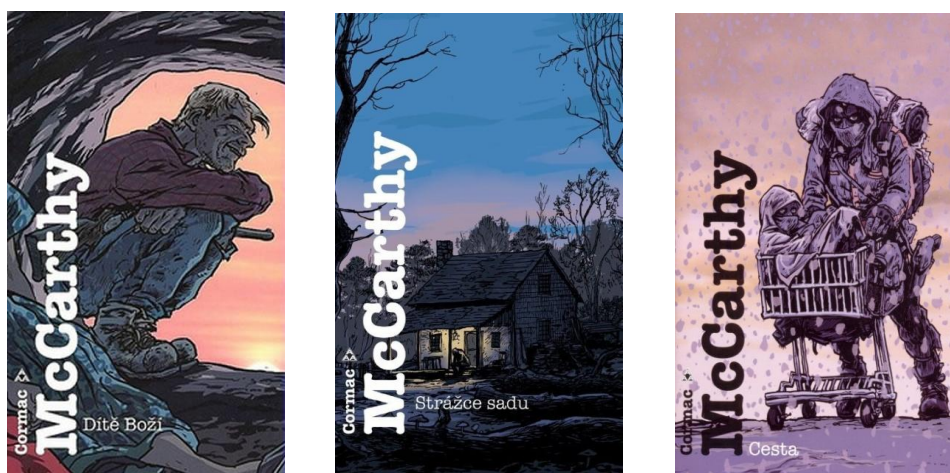


Obr. 24. Ukázka ediční řady nakladatelství Fra



Obr. 25. Obálky nakladatelství Fra. Výtvarný koncept, ilustrace Martin Kubát

Nakladatelství **Argo**, je další ze známých českých vydavatelství, které si pro svou grafickou úpravu zaslouží být jmenováno. Argo vzniklo v roce 1992 a u většiny svých knih si udržuje vysokou estetickou úroveň. Spolupracuje například s knižními designéry, jako je Luboš Drtina nebo Juraj Horváth a získalo mnohá ocenění za nejkrásnější knihy. Známa je například edice AAA (edice anglo-amerických autorů), za kterou nakladatelé získali v roce 2011 ocenění Magnesia litera v kategorii nakladatelský čin. Edice vychází od roku 1994 a bylo v ní vydáno již 114 svazků. Obálky těchto knih jsou sjednocené umístěním, typem a bílou barvou písma na podkladu, který poskytuje platformu známým i začínajícím výtvarníkům. Nejvýraznější z nich je asi Jozef Gertli Danglár, který ilustroval obálku hned u několika titulů z této edice.



Obr. 26. Edice AAA, nakladatelství Argo. Ilustrace Jozef Gertli Danglár

Další v knihkupectvích se vyjímající edicí, je edice o třech knihách *Jamese Joyce* s grafickou úpravou Markéty Jelenové. Knihy jsou potaženy barevným plátnem s vytlačeným potiskem, který je založen na groteskovém písmu z 30. let a svou geometrickou konstrukcí koresponduje s grafickými fragmenty, které obálku doplňují. Edice není nijak přezdobená, je naopak velice minimalistická a barevně sladěná v základních barvách, čímž paradoxně vyniká mezi ostatními.



Obr. 27. Edice Jamese Joyce, nakladatelství Argo. Markéta Jelenová

Dále stojí za zmínku mladá mezinárodní nakladatelství se sídlem v Praze **Edition lidu**, které sice vydává pár vybraných titulů a především jde o autorské knihy nebo knihy pro děti a knihy o umění a designu, ale je jasně na první pohled vidět, že vizuální forma, zvolený materiál a další grafické a typografické aspekty včetně kvalitních ilustrací jsou hlavním kritériem celkové filosofie nakladatelství. Edition lidu je také pořadatelem soutěže „Art books wanted“, kterou oslovují nadějné knižní tvůrce, kteří jim mohou zasílat své autorské knihy. Nejzdařilejší díla jsou následně nakladatelstvím oceněna a vydávána.



Obr. 28. Ukázka knih nakladatelství Edition lidu.

Velmi podobným mladým nakladatelstvím u nás je **Baobab**, které vydává alternativní ilustrované knihy především pro děti a mládež a spolupracuje s budoucí generací výtvarníků a dává tak příležitost mladým začínajícím tvůrcům. Díky tomuto postoji se Baobab stává svěžím ojedinělým nakladatelstvím, na které můžeme být pyšní.



Obr. 29. Ukázka knih nakladatelství Baobab

Při dalším hledání zdařilých knižních úprav už musíme opustit nakladatelství jako celek a všítat si už jen samostatných počínů různých nakladatelství bez ohledu na to, jak vypadají jejich ostatní knihy... Jako příklad bych chtěla uvést edici o dvou knihách *Johna Steinbecka* od nakladatelství **Dokořán**, kterou navrhl Pavel Rút. Konkrétně jde o současné vydání knih „Na plechárně“ a „Sladký čtvrtek.“ Oba tituly jsou v pevné vazbě, potažené bílým hrubším knihařským plátnem, na kterém je vyhotoven barevný potisk s ilustrací a typografií. Kniha má tím pádem textilní strukturu a vybočuje tak z řady. Vnitřek je řešen v barevné návaznosti na obálku a obsahuje zajímavě řešené ilustrace na vlastních zmenšených listech a barevnou vnitřní sazbu.



Obr. 30. John Steinbeck, *Na plechárně* a *Sladký čtvrtek*, nakladatelství Dokořán.

Grafická úprava, vazba, ilustrace Pavel Rút

2 BELETRISTICKÁ KNIŽNÍ OBÁLKA V ZAHRANIČÍ

2.1 Anglická tradice

Jako nejdominantnější země knižní tradice je vnímána Anglie. Potom, co se knižní obálka přestala vnímat pouze jako ochranný obal, který lze po zakoupení knihy vyhodit, byla v 19. století Anglie první zemí, kde se objevily knižní obálky, které měly estetickou hodnotu a knihy dokonce začaly sloužit i jako dekorace. Později se knižní přebal stal běžnou záležitostí a získal i funkci reklamní. Co se týče knižní tradice vůbec, patří právě Anglie na první místo s ohledem na kvalitu zpracování a vztah této země ke knihám vůbec.

2.1.1 Penguin Books

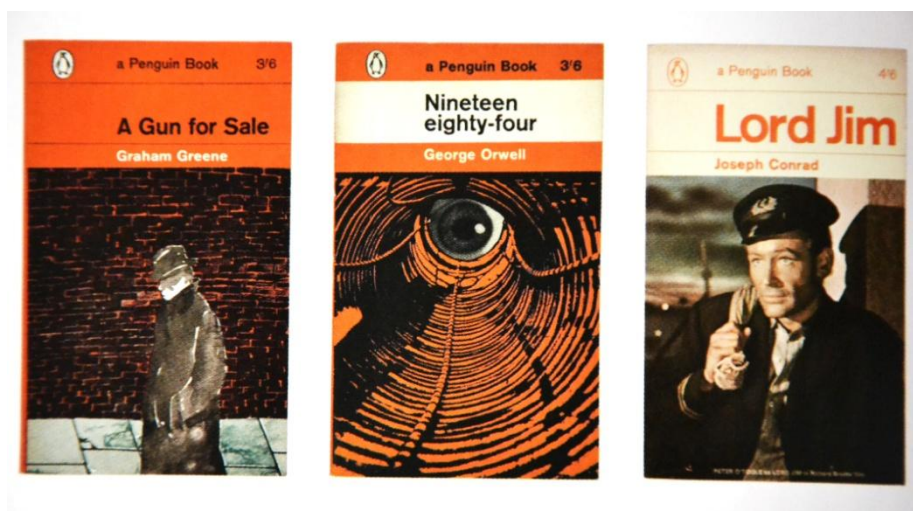
Oproti tomu Penguin Books, asi nejznámější anglické nakladatelství založené v Londýně roku 1935, vsadilo na opačnou taktiku než na kvalitu zpracování a stalo se tak součástí vývoje britské kultury. Jako první začalo vyrábět kvalitní literaturu ve formě cenově dostupných, dobře vypadajících paperbacků, které si může dovolit opravdu každý a veškeré knižní vizuální požadavky zohlednit pouze na obálce. Vizuální identitu Penguin Books postupem času modelovala řada designérů určujících vzhled a zapamatovatelnost „penguinovských“ obálek, jako např. ve 40. letech Jan Tschold nebo v 60. letech Germano Facetti. První impuls základního vizuálního stylu nakladatelství určil Edward Young, který navrhl první verzi logotypu, a koncept obálek se třemi horizontálními pruhy, který je všem dobře známý a pro Penguin Books tak charakteristický. Horní a dolní pruh mají danou barvu, která slouží jako barevný kód – oranžová pro fikci, zelená pro krimi, červená pro dobrodružnou literaturu a cestopisy a tmavě modrá pro biografie. Prostřední bílý pruh obsahuje název titulu a jméno autora, černě vytištěné, vysázené serifovým písmem Gill Sans. Ve spodní barevné části se vyskytuje výrazné nezaměnitelné logo a v horní části název nakladatelství (vysázený v Bodoni Ultra Bold). Toto vizuální zpracování umožnilo univerzální transformaci, kteréhokoliv díla do autentického a moderního stylu.



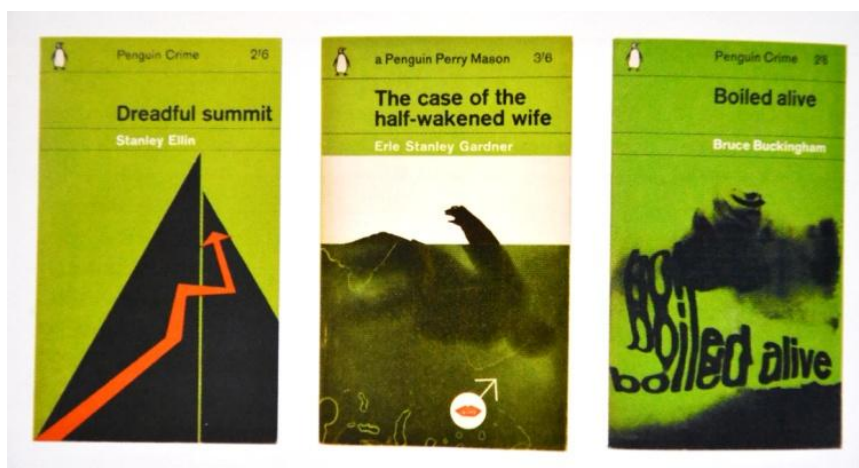
Obr. 31. Charakteristický vzhled obálek nakladatelství Penguin Books.

Po dvanácti letech, v roce 1945 byl ke společnosti Penguin Books přizván nejslavnější typograf té doby Jan Tschichold, který drobnými, ale zásadními úpravami, jako je zúžení mezer mezi písmeny a vyřazení tučného Bodoni názvu výměnou za tenký grotesk vybrousil celkovou kompozici a obálky dostaly poněkud přesvědčivější ráz.

Jak šel čas, ani tyto úpravy si neudržely svou atraktivitu a počátkem 50. let už byly trochu nudné a smutné. Jan Tschichold pracovat i na dalších edičních řadách, měnil layouty, horizontální pruhy byly nějakou dobu vyměněny za vertikální, občas přibyla i nějaká ilustrace a postupně se začaly modelovat další a další série. I přesto, že v 60. letech následovala změna layoutu obálky s větším důrazem na plochu pro ilustraci nebo grafiku, obálka si stále zachovala místo vyhrazené pro výraznou typografii, která byla rámci edice kompozičně neměnná. Zůstával např. zelený pruh v horní části knihy s černým textem a pod ním bylo místo na měnící se grafiku podle titulu. Hlavními designéry této éry byli např. Germano Facetti, Romek Marber, Paul Hogarth a John Sewell.

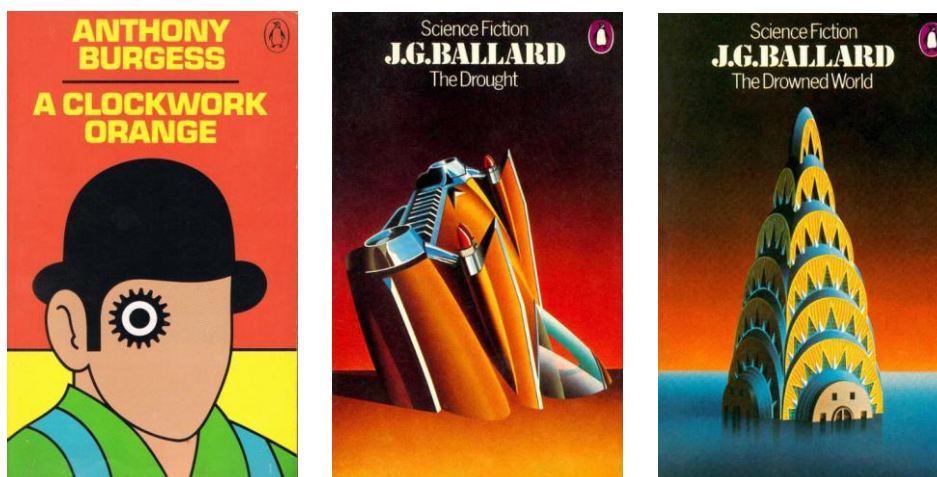


Obr. 32. Knižní obálky Penguin Books. Paul Hogarth, Germano Facetti.



Obr. 33. *Dreadful Summit*. Návrh obálky Germano Facceti, *The case of the half-wakened wife*, *Boiled Alive*. Návrh obálky Romek Marber

David Pelham je další důležitý designér Penguin Books, kterého nemohu nezmínit. Pro toto nakladatelství navrhl v 70. letech známé sci-fi obálky s barevnou výraznou ilustrací na klidném černém pozadí s bílým písmem. Jeho nejznámější a dnes již ikonickou obálkou je *Mechanický pomeranč* (Anthony Burges).



Obr. 34. Sci-fi obálky pro Penguin Books, Grafická úprava David Pellham

Dodnes Penguin Books patří ke kvalitní scéně knižního designu a udržují si stále jasný a odlišný styl od ostatních. Za dobu své existence vyzkoušela řada tvůrců snad všechny možné výrazové prostředky, ale vždy si dokázali udržet jasnou tvář, a co se týče knižní úpravy edičních řad, dá se říct, že nemají konkurenci. I v současnosti produkují velmi zajímavě řešené a inspirativní ediční řady a drží si tak zásadní postavení po celém světě.

Coralie Bickword Smith (1974) je současná grafická designérka, která vystudovala typografii a grafický design na Univerzitě v Readingu. V roce 2002 objevil její talent Jim Stoddart (art director Penguin Books) a nabídl jí spolupráci. Knižní obálky od Coralie byly oceněny v New Yorku v AIGA (Profesionální asociace pro design), podobnou asociací D&AD ve Velké Británii a figurovaly v mnoha magazínech a novinách, jako jsou New York Times, The Guardian a Vogue. Pro Penguin Books navrhla několik edičních řad. Nejrozsáhlejší a asi nejznámější je *edice klasiků* s pevnou vazbou, potažená plátnem, která navazuje na viktoriánskou vazbu a vůbec „zlatou éru“ knižní vazby. Vizuální prvky, které zde uplatňuje, jako jsou jemné kombinace barev, lehký grafický vzor opakujících se fragmentů, které se vztahují k dílu v kombinaci s elegantně řešenou typografií, dávají vyniknout stylu pro Coralie tak typickému... Jednoduchost, něžnost a svěžest. Podobně k tvorbě přistupuje v návrhu *edice F. Scott Fitzgeralda*, kde opět vsází na jednoduchý vzor, dá se říct tapetu, tentokrát geometrických tvarů s půvabností staromódních vzorů ve stylu art deco. Střídá se zde bílý nebo černý podklad, který dává vyniknout metalicky lesklému potisku vzoru v kombinaci s klidnou plochou pro typografii.



Obr. 35. *Edice klasiků, Penguin Books*
Grafická úprava Coralie Bickword Smith



Obr. 36. *F. Scott Fitzgerald*
Grafická úprava Coralie Bickword Smith

David Pearson je další z řady designérů, který v současnosti navrhuje knižní obálky pro Penguin Books. Ve své práci používá podobné vizuální principy jako C. B. Smith. Často se vyskytující vzory a staromódně vyhlížející ornamenty jsou jedním z hlavních poznávacích znaků Davida Pearsona. Slavná je jeho edice *Great ideas* z roku 2004, kdy na obálkách uplatňuje pouze typografické čisté kompozice v černo červeném provedení na bílém podkladu. Každá obálka zahrnuje název díla, autora, název edice a dominantou je vždy také citát z díla. To vše dohromady tvoří plasticky vytištěný, typografický přesvědčivý celek.



Obr. 37 *Great Ideas, Great Ideas II, Penguin Books. David Pearson*

Jessica Hische (1984) je mladá typografka a knižní designérka, která precizně ovládá práci s písmem. Její knižní obálky jsou vždy založeny na typografii, kde využívá staromódních liter a znaků, které transformuje do moderní atraktivní obálky. Pro Penguin Books navrhla neuvěřitelnou sérii knih *Penguin Drop Caps*, která obsahuje 26 titulů vázaných v pevné vazbě, z nichž každý nese jinou barvu a hlavním vizuálním prvkem je iniciála, počáteční písmeno klasického autora díla (Jane Austen, Charlotte Brontë, Willa Cather, Charles Dickens,...) Krásné písmo je vždy jinak ornamentálně zdobeno a každá z knih v sérii má i barevnou ořízku a výsledný celek a vizuální zážitek dle mého názoru nemá obdoby. Jessica také navrhuje obálky pro nakladatelství Barnes and Noble, kde její práce vyniká na sérii *Leatherbound Classic Series*, která je tak trochu luxusní záležitostí, protože jde o kvalitně vyráběné knihy v kožené vazbě. I zde můžeme obdivovat její styl, který už v moderní době ani nikdo nečeká, ale jde o návrat k tradici zasazený do současnosti v atraktivním provedení.



Obr. 38. Série Penguin Drop Caps. Grafická a typografická úprava Jessica Hische



Obr. 39. Leatherbound Classic Series, nakladatelství Barnes and Noble. Jessica Hische

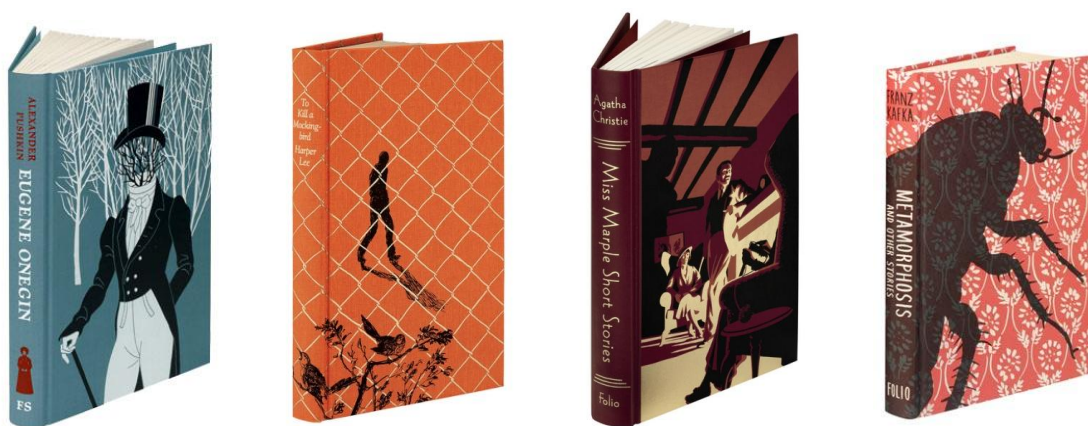
Knižní obálka je samozřejmě věcí vkusu a i ty nejprofesionálnější typografické úpravy nemusí každý čtenář ocenit a každý má jiná kritéria pro to, jak by měla ideální obálka vypadat. Z tohoto důvodu bych zde ráda uvedla příklad vtipného řešení problému, který má na svědomí Penguin Books a uzavřít tak kapitolu o tomto nakladatelství. Knižní edice *Design your own cover!* je další paperbacková řada klasických autorů od Penguinu, kterou si můžete zakoupit. Zajímavá je ale právě v tom, že je graficky upravená pouze do té míry, že má různě barevný hřbet, minimalistickou typografii a přední obálka je čistě bílá jen s malým logem ve spodním rohu. Tímto dávají vydavatelé příležitost samotnému čtenáři, aby si navrhnul obálku vlastní, tím že si ji může jakkoliv pokreslit.



Obr. 40. *Dracula, Design your own cover, Penguin Books*

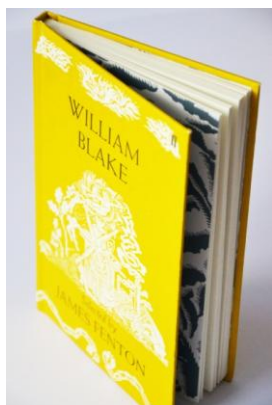
2.1.2 Další významná nakladatelství v Anglii

Výborným příkladem, kdy knihy nemusí být význačné jen svým literárním obsahem, ale také jejich fyzickou formou, je londýnské nakladatelství **The Folio Society** založené roku 1947 s cílem produkovat krásné knihy, které budou dostupné každému. Ve světě, kde se vše vyrábí rychle a levně se ztrátou kvality, se rozhodli navrátit k tradičním hodnotám. Knihy, které vydávají, se vyznačují vysokou kvalitou zpracování a čtenáři se tak dostává nejen zážitku literárního, ale po celou dobu „užívání“ knihy je ve styku i s její vizuální podobou. Obsah, typografie, papír, ilustrace a vazba tvoří jeden celek ke komplexnímu uspokojení všech milovníků knih napříč všemi generacemi. Nakladatelství především oslovuje různé ilustrátory a designéry, a také právě díky jim získalo řadu ocenění za nejhezčí knihy. Pokud nejste vyloženě striktní minimalisté a umíte ocenit poctivou práci, která není hotová za dvě hodiny v počítači, určitě zatoužíte takové knihy mít doma v knihovně a kupovat je vaším dětem a blízkým, protože právě takovéto případy jsou důvodem, proč nikdy nemohou elektronické čtečky nad knihami nadobro zvítězit.



Obr. 41. Ukázka výtvarného zpracování knih nakladatelství The Folio Society

Faber and Faber je jedním z posledních nezávislých vydavatelství v Londýně. Bylo založeno roku 1929, i když jeho počáteční kořeny spadají ještě dál do historie, kdy vydávalo vědecký tisk. Z počátku vydávalo hlavně poezii, ale i když v současnosti vydává i mnohé jiné žánry, poezie je jeho hlavní náplní a u ní můžeme vidět nejzajímavější výtvarná zpracování z celého nakladatelství.

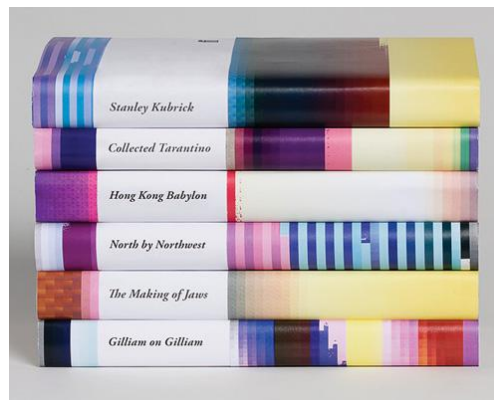


Obr. 42. *William Blake, Faber and faber*



Obr. 43. *Edice poezie, Faber and faber*

Michael Kosmicki, který spolupracuje s Faber and faber navrhl edici experimentálních obalů kolekce nazvané *POD film books*. Tento design využívá počítačem vygenerovaného kódu, který dokáže transformovat název a sekci knihy do grafického vzoru, který působí jako error nebo selhání na obrazovce. Tento vzor je unikátní pro každou knihu a v edici tak vytváří velmi vizuálně poutavý barevný podklad obálky knihy, který je doplněn pouze o bílý sjednocující klidný pruh, ve kterém je umístěno jednoduché logo nakladatelství. Název knihy se objevuje až na hřbetu.



Obr. 44. *POD film books, Faber and faber. Grafická úprava Michael Kosmicki*

Další zajímavá edice *80th anniversary poetry* vznikla k 80. výročí vydávání poezie nakladatelství. Tato série obsahuje vizuálně sjednocené knihy vždy s černobílou grafikou (lino ryt, dřevořez) a lehkým jednobarevným názvem a autorem knihy. Série obsahuje šest básníků 20. století. Každou z těchto knih navrhoval jiný designér (Paul Catherall, Peter Lawrence, Joe McLaren, Heaney Nick Morley, Mark Hearld). Celá edice je unikátní v tom, že podle barvy nadpisu a stylu obálky dokážete mezi sebou rozlišit autory, ale především fungují dohromady jako celek a vytváří tak harmonickou sbírku poezie. V podobném stylu nakladatelství Faber and faber vydává i další sbírky poezie a podle mého názoru, ve výtvarném přístupu k tomuto žánru nemají konkurenci.

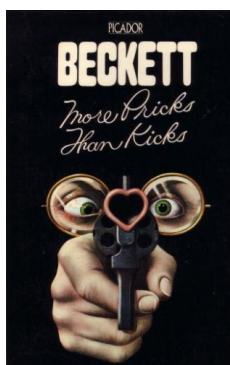


Obr. 45. Edice k 80. výročí vydávání poezie nakladatelství Faber and faber.

Nakladatelství **Picador**, založené roku 1972 bylo v 80. letech největšími konkurenty Penguin Books, co se týče produkce laciných paperbacků. V této době se odlišovalo hlavně neobvyklým formátem svých paperbacků, který byly navrženy na větší formát proto, aby v knihkupectví pro svou velikost vynikaly tím, že potřebují vlastní stojan a nesplynou tak s ostatními knihami. Obálky pro ně navrhovali mladí výtvarníci a Picador si tak získalo status originálního nakladatelství.

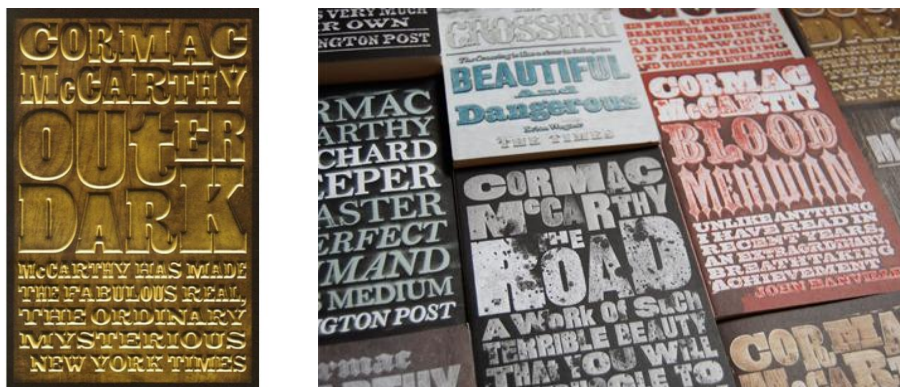


Obr. 46. Paperbacky Picador



Obr. 47. Beckett, Picador. Návrh obálky John Holmes

Ze současnosti bych ráda vyzdvihla knižní řadu, která mě zaujala, a to *edice Cormaca McCarthyho*, kterou navrhl pro Picador výše zmíněný knižní designér David Pearson. Přírodně vyhlížející knižní obálky této edice sází na typografickou kompozici s výtvarnou „zastaralou“ strukturou, která je navíc podpořena reliéfním slepotiskem a písmena jsou tak plastická a příjemná do ruky a paperbacková vazba tak získává hodnotnější vzhled.



Obr. 48. Edice knih Cormaca McCarthyho, Picador. Grafická úprava David Pearson

Vintage books je nakladatelství založené roku 1990 s cílem vydávat paperbacková vydání především žánru fikce, která jinak vychází v pevné vazbě. Dnes už se ale nakladatelství rozrostlo a vydává i ty nejznámější autory. Zajímavou edicí a důvodem, proč Vintage Books zmiňuji, je *edice Jamese Bonda* z roku 2012, která je spoluprací šesti designérů, kteří pod vedením art direktorky a designérky Suzanne Dean navrhovali čistý design založený na jasné typografii. Při tvorbě těchto obálek se měli designéři nechat inspirovat Saulem Bassem, americkým designérem, který je autorem slavných filmových Hollywoodských plakátů 50.–80. let pro filmy Alfreda Hitchcocka, Stanleyho Kubricka a dalších.



Obr. 49. Edice James Bond, Vintage Books. Suzanne Dean

2.2 Knižní obálka v Americe

Amerika převzala zaběhnuté principy knižní tvorby z Evropy, od které se naučila metody modernismu a je také známá především vydáváním paperbacků a levnou rychlou produkcí knih. I tak dala ovšem vyniknout řadě designérů, kteří vždy budou spojováni s dnes již ikonickými obálkami, které navrhli.

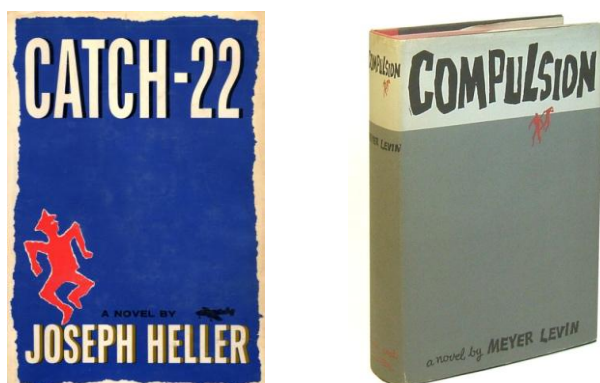
Paul Rand (1914–1996) byl americký designér, z hlediska grafického designu známý především tvorbou vizuálních identit (IBM), ale také jako významný designér časopisových a knižních obálek, který formoval historii grafického designu několika desetiletí. Paula Randa i přes odrazování jeho otce od umění vždy fascinoval grafický design. Učil se sám tím, že navštěvoval knihkupectví a sledoval různé časopisy. Jeho styl se začal formovat, když objevil dva evropské magazíny o grafice – „Commercial Art“ a „Gebrauchsgrafik“, které ho zasvětily do ideologie Bauhausu. V roce 1997 o něm Laszlo Moholy-Nagy napsal v časopise „Print“: *Mezi těmito mladými Američany se zdá být, že Paul Rand je jedním z nejlepších a nejschopnějších (...) Je to malíř, přednášející, průmyslový designér a reklamní umělec, který čerpá své znalosti a kreativitu ze zdrojů v této zemi. Paul Rand je idealista a realista, který používá jazyk básníka a business mana zároveň. Přemýšlí v hodnotách a funkcích, je schopen analyzovat i své problémy, ale jeho fantazie je bez hranic.* [3]

Svoje jméno Paul Rand převzal po svém strýci, protože jeho originální židovské jméno Peretz Rosenbaum mu bránilo v rozjezdu slibné kariéry. V roce 1936 byl přijat jako grafik na volné noze pro pánský časopis „Apparel Arts“, kterým začala jeho tvorba obálek a grafických principů uplatňujících netradiční metody, při kterých spoléhal na inteligenci diváka. Ve své tvorbě na knižních obálkách používal kombinace tvarů barev a objektů. S oblibou používal nalezené objekty, výstřižky fotografií, které kombinoval s minimalistickou typografií. Rád kombinoval funkční serifová nebo bezserifová písma doplněná jeho vlastnoručním skriptem. Kvůli jeho práci s typografií, byly jeho návrhy často považovány jako modernistické.



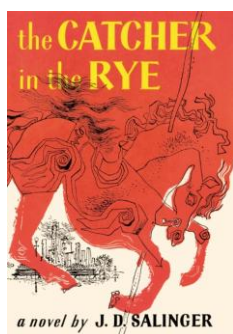
Obr. 50. Knižní obálky, které navrhoval Paul Rand

Paul Bacon (1923) je americký designér hudebních a knižních obalů, na kterých pracoval od roku 1950 do roku 2000 a za dobu svého působení navrhl obrovské množství knižních obálek. Je známý pro svou vizuální koncepci zvanou „Big Book Look“. Tento styl designu knižní obálky zahrnuje velký tučný titul knihy, výrazné jméno autora a malou konceptuální ilustraci. Jeho styl obsahuje ručně kreslené písmo a ilustraci.

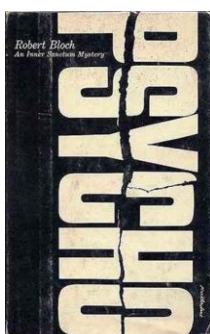


Obr. 51. „Big Book Look“ Autor obálek Paul Bacon

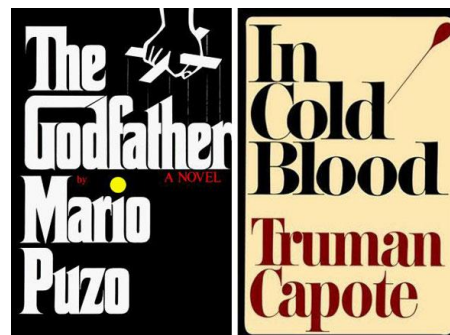
Mezi další americké designéry, kteří vytvořili dnes již ikonické knižní obálky, patří například E. Michael Mitchell, S. Neil Fujita nebo Tony Palladino.



Obr. 52. E. Michael Mitchell.



Obr. 53. Tony Palladino.



Obr. 54. S. Neil Fujita.

3 ESEJE

3.1 Tuhá vazba vs. Paperback

Dva nejčastější druhy vazeb beletristických knížek, které máme běžně k dostání v obchodech, jsou buď šitá vazba s pevnými deskami, někdy opatřená navíc přebalem, nebo lepená vazba s měkkou obálkou. Každá z těchto dvou forem má svoje výhody i nevýhody a každá z nich si prodělala polygrafický vývoj s proměnami staletí a trendů.

Laciné brožované vydání knih a tzv. knihy kapesního formátu, se v různých podobách objevovaly už v 17. století. V 19. století pouliční prodejci takto prodávali balady a kramářské písničky, které byly již od 18. století známé jako *chap-books* (knížky lidového čtení).



Obr. 55. Chap-books

Co se týče obálek šitých knížek s pevnou vazbou, nahradilo v 19. století drahou kůži plátno (jako první jej použil nakladatel Pickering u své edice Diamond Classic v roce 1882). Na plátěný přebal se dalo tisknout a tak začaly knižní obálky sloužit jako místo pro inzerci. Začaly se užívat také ochranné papírové přebaly, kam se rovněž mohly otiskovat inzeráty. V tu chvíli přestala být kniha vnímána jako něco aristokratického. Dnes už vedle sebe vídáme jak šité knihy, tak lepené brožované a dá se říct, že cenově už se od sebe ani tolik neliší, protože i paperback může být kvalitně zpracován a nechtělo by se nám ho nechat na dešti, zmačkat ho do kapsy a stejně tak můžeme narazit na šitou knihu, která je vyrobena rychle a levně.

Pevná vazba, má větší hodnotu, cítíme z ní kvalitu výroby a vždy bude tou nadřazenější, protože jde o knihu v původním tvaru, který doslala se vznikem knihtisku nebo ještě dříve v době vzniku prvních kodexů (4. stol. n. l.). Díky takové knize se dostáváme do kontaktu

s různými materiály používanými při potažení desek, využíváme k zakládání stránek elegantní záložku a užíváme si možnost plného rozevření stránek. Musíme se hodně snažit, abychom ji nějak zničili nebo potrhali a nějaké vypadávání listů a ohnuté rožky stránek téměř nehrozí. Navíc taková kniha přežije nás i naše děti. Mezi nevýhody patří nejspíš asi jenom situace, když čteme v leže na zádech a kniha nám vyklouzne z ruky, v tom případě její hmotnost a tvrdé desky vnímáme méně příznivě.

I paperback má své pro a proti. Je skladnější, cenově dostupný a můžeme ho při čtení držet v jedné ruce, například v případě, kdy čekáme na vlak a v druhé ruce držíme kufr. Stejně tak dobře si ho můžeme vzít do vany nebo si dovolit zakládat stránky ohýbáním rožků. Protože přesně takhle je původní myšlenka levných lepených knih koncipována. Slouží k přečtení, ne k uchovávání. Nevýhoda této vazby je, že knihu nejde úplně rozevřít a pokud se najde sazeč, který s tímto faktem nepočítal, jen s těžší si domýšlíme začátky a konce řádků pohlčené ve hřbetu.

Avšak knižní vydavatelé brožovaných knížek, jako je např. Penguin Books, by zaryté odpůrce paperbacků snadno přeargumentovali, protože jejich knihy jsou důkazem, že i levné knihy nemusí postrádat estetický knižní zážitek. A právě u těchto knih, které nemají ilustrace ani jinou výraznou vnitřní úpravu, je knižní obálka tím jediným, stěžejním vizuálním aspektem, který knihu prodává.

V českých knihkupectvích narážíme stále především na šitou pevnou vazbu a v zahraničí v anglických knihkupectvích je naopak výjimkou. Stačí jen zabrousit u nás do oddělení s anglickou literaturou a sami uvidíte místo zaoblených hřbetů rovné seříznuté kvádry slepených bloků. V ideálním světě by situace byla taková, že by existovala současně dvě vydání jedné knihy, jak dražší šitá kniha, tak i levnější paperback a čtenář by si mohl zvolit, jaká verze mu stačí. Ostatně v 80-90 letech 20. století se knihy objednávaly podle toho, jakou si přejete vazbu. Občas, především když se jedná o edici bestsellerů, které se prodávají v dárkových baleních, dají se v knihkupectvích najít jak pevné vazby, tak i levnější paperbacky, ale takových situací je malý zlomek.

Když už pojednávám o typech knižních vazeb a obálkách zároveň, ráda bych chtěla uvést zajímavost, popsanou na blogu Martina Peciny „Typomil.com“, kde se diskuse pod příspěvkem s názvem: „Co žádá nakladatel od knižní obálky“ stočila k vevázaným obálkám. Tento termín zde vysvětluje Luboš Drtina: „*V chudých poválečných dvacátých letech bylo*

běžnou nakladatelskou praxí vydávat převážnou většinu nákladu v brožované podobě. Vázaná podoba knihy se u nakladatele objednat dala, ale takto vypravená knížka byla o polovinu až o dvě třetiny dražší než varianta brožovaná. Mnohá díla se vydávala sešitově a kniha se buď nevázala, nebo si majitel pořídil vazbu u svého knihaře v ulici. Někteří nakladatelé však nabízeli unifikovanou podobu knihařsky zpracovaných pevných desek a ty se daly dodatečně objednat. Zažila se tak zvyklost vevazovat výtvarně kvalitní obálku brožovaného vydání při kompletaci sešitů, nebo knihařském převazu. Nejčastěji dozadu, za knižní blok.“ [4]

3.2 Působení obálky na čtenáře/kupce

Je sice hezké, že se grafici, typografové a další designéři a knižní úpravci rozhořčují nad nekvalitně zpracovanými knihami, vytyčují zásady, jak by se to mělo správně dělat a jak to rozhodně být nemůže, ale co ti, kvůli kterým se knihy navrhuje, co ti, kteří je kupují? Je to celá „amatérská“ veřejnost čtenářů a kupců, kteří bohužel často postrádají vkus a estetické vnímání. Uvědomují si takoví lidé (cílová skupina) také vizuální hodnotu knihy? Právě odpověď na tuto otázku si často kladu v souvislosti s otázkami, které si pokládá nejspíš každý grafik, ať už navrhuje vizuální styl nebo plakát... Všimne si toho vůbec někdo? Na jasnou odpověď jsem jako grafik ovlivněná, abych dokázala zaujmout jejich názor, přátel se zeptat také moc nemohu, protože se obklopuji lidmi s podobným zaměřením a v rodině a jiném blízkém okolí jsou už mým působením tak nakaženi a vycvičeni, že už také nemohou odpovědět objektivně jako laická veřejnost.

Z tohoto důvodu jsem se rozhodla rozpoutat diskusi na internetu na serveru „Databáze knih.cz“, kde se soustřeďují čtenáři, hodnotí knihy, navzájem si je doporučují a komentují různé tituly a vše se zde točí jen kolem obsahu. Napadlo mě zkusit zabrousit na téma estetiky a sledovat tak, co mi amatérští anonymní přispívající mohou sdělit k tomu, jak vnímají poměr obsahu a formy u knih, zda je jim jedno, jak vypadají, nebo dokáží ocenit i hezkou knižní obálku a do jaké míry u nich hraje rozhodující roli při koupi. Pro ilustraci situace zde uvádím výběr z příspěvků:

Sorry - Lazy (27. 02. 2013 v 13:21:30)

Obálka je velmi důležitá. Velmi často se stane (skoro vždy vlastně), že si koupím hezkou knihu, o které nic nevím, než knihu známého autora ve škaredém obalu. Například posled-

ní vydání Pána Much jsem si jen vypůjčil a byl po dvou týdnech rád, že ji zase vrátím. Takový obal při čtení ve vlaku ani moc ukazovat nechcete... Navíc беру čtení knih jako dobrý způsob přiučování se angličtiny a tak se stačí podívat na anglické knihy, kde je úroveň obalů nesrovnatelně lepší. Vlastně díky tomu jsem nečetl žádného Stephena Kinga v české verzi, protože zrovna u něj bych musel ty knihy něčím zakrývat...

Ponorka (19. 03. 2013 v 19:52:36)

Hnusné obálky mě odrazují např. od nových vydání klasiků. Raději si v knihovně půjčím vydání starší, než nové se škaredým přebalem. A ze stejného důvodu si klasickou knihu radši koupím v antikvariátě. Lepší grafika, víc ilustrací, míň chyb.

Dáma s hranostajem (20. 03. 2013 v 15:37:27)

Souhlasím, také mě nevkusné a nepochopitelné obálky odrazují. Například Válka s mloky z roku 2009. Naopak občas mě obálka navnadí k nákupu knihy, naposledy např. tento týden Sirotčinec slečny Peregrinové pro podivné děti - jednoduchá, tajemně laděná obálka opatřená krásným písmem. A také mám ráda obálky knih T. Pratchetta, které vyšly v češtině hlavně v 90. letech. Co se týče ilustrací, upřednostňuji knihy bez nich. Ilustrace ve mně vzbuzují pocit, že mi kdosi vnucuje svoji představu děje a to já nerada.

Dudek (28. 03. 2013 v 20:44:39)

Neznám lepší pocit, než když v ruce držím kvalitní knihu, které nehledí jen čtenářským zážitkem, který podává, ale je též skvostem po stránce řemeslné. Ano, obálka, font, použitý papír, grafika atp. mají na mě veliký vliv. A někdy stačí i málo, aby to celé výborně fungovalo. Jsem v tomto ohledu dokonce tak hloupý, že dobrou knihu se špatným "obalem" nekoupím.

Viki9 (04. 04. 2013 v 21:35:30)

Ač nejsem až tak umanutý jako pan Monk či Sheldon z Big bang theory, tak se tetelím blahem, když na mě zhlíží z mé knihovny deset dílů Dějin umění - jednoduchý nápis a číslování, vše stejně velké a začínající ve stejné výšce - nádhera. A zkuste si dnes koupit třeba jen tři díly čehokoliv. Jediné co vás napadne, je to, že ve vydavatelství ty díly nikdo nikdy vedle sebe nedal. A o obálkách nebo ilustracích ani nemluví. Když si vzpomenu na svého milovaného Nilse (Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem, 1967) s těmi všemi překrásnými ilustracemi a vidím dnešní kýčovitě dětské knihy, tak je mi smut-

no. Takže shrnuto – pro mě je pěkný přebal a výpravnost knihy stejným zážitkem, jako sama četba. Kniha by měla být vždy i malým výtvarným dílem.

Můj závěr:

Nejen na základě příspěvků z této diskuse zastávám názor, že i amatéři mohou silně vnímat to, jak kniha vypadá, dokonce se za knihu i stydět. I laická veřejnost ocení kvalitní knižní design, zní a dokáže knihu vizuálně vnímat a radovat se z kvalitního vzhledu knížek. Většina lidí si knihu vybírá i podle obálky a často si ji kvůli špatné obálce nekoupí a půjčí si ji raději v knihovně. Proto stojí za to, se snažit lidi kultivovat a nabízet jim jen kvalitní grafické úpravy.

3.4 Počítače na úkor kvality

S příchodem počítačů a grafických programů se život grafikův zásadně změnil. Především se ušetřily hodiny času a práce na počítači nabízí možnost vytvořit spoustu návrhů a variant řešení, které si grafici bez počítačů mohli jen stěží dovolit. Tyto a mnohé další nesporné výhody bohužel přináší i stinnou stránku, a sice to, že už není podmínkou mít přesnou ruku a výtvarné nadání, dokonce ani vkus není mnohdy potřeba, abyste mohli navrhovat knižní obálku. A tak se stane, že vydavatelé, kteří mají často jen ekonomické vzdělání a snaží se co nejvíc ušetřit, se obrací na méně poučeného grafika, který jim vytvoří levnější, ale málo kvalitní řešení. Z toho vyplývá, že dnešní vydavatelé získávají jméno a prestiž často podle výše výdělku, místo kvality produkce. Dá se říct, že kvůli počítačům ztratili dříve samozřejmou schopnost udržet si tu nejvyšší grafickou kvalitu svých knih.

3.5 Kvalita obálky v porovnání s obsahem

Obálka nebo přebal, který by ladil kvalitou i motivem k obsahu, je základním požadavkem, který by měl čtenář mít. Myslím, že na zoufalý vzhled obálek a přebalů červené knihovny, upířích románů a jim podobných jsme si už zvykli a při troše přemýšlení musíme uznat, že si ani lepší pojetí nezaslouží. Zde mě napadá přirovnání k bonboniérám.... Babičky si často myslí, že udělají dojem, když Vám k narozeninám koupí hezkou, zdobenou a hlavně velkou bonboniéru, která vypadá lákavě a je levná zároveň. Bohužel výsledek je ten, že čokoláda uvnitř je umělá hmota a nedá se jíst. Hlavně že měla skvostný obal. Podobného zklamání by se člověk dopouštěl při kupování „braků“ zabalených do kvalitně zpracova-

ných obalů. Opačných případů je bohužel mnohem více. Při procházení knihkupectvím totiž mnohdy objevuji kvalitní díla uznávaných autorů, často klasiků literatury opatřených nevkusnou kýčovou obálkou. John Irving, Wiliam Golding, Oscar Wilde, ale i ti nejpopulárnější jako jsou Stephen King nebo Agatha Christie a mnozí další by si jistě zasloužili úctyhodnější grafickou „počiny“. Tohle je asi jeden z hlavních důvodů, proč si půjčovat některé knihy z knihovny... přečíst a s radostí vrátit, protože se na to dál dívat nechcete. V tomto případě vždy skvěle poslouží případ knihy „Pán much“ od Williama Goldinga a jeho současné vydání od nakladatelství Naše vojsko. Mohu směle říct, že po přečtení této knihy ve mně vykvetla touha napravovat a zaměřit se na tuto oblast grafického designu a vznikla tak moje první knižní obálka, kterou můžete vidět v mé praktické části.

V opačném, lepším případě jsem zažila i situaci, kdy jsem žádnou knihu nesháněla a narážila na titul, o kterém jsem nic nevěděla, ale obálka a celkové výtvarné a grafické zpracování se mi natolik líbilo, že jsem si ji koupila právě kvůli jejímu vzhledu. Co se týká situací, kdy vzhled předčí obsah, který Vás do té doby nijak zvlášť nezajímal, musím uvést případ, kdy jsem na Vánoce dostala pro mě poněkud nečekaný dárek – Bibli. Jde o překlad 21. století vydaný roku 2009 s jednoduchou minimalistickou obálkou, která mě naprosto uchvátila, zde především volbou materiálu (imitace kůže) a hned mi tak dává možnost nahlížet na tuto knihu jinak. Jsem totiž člověk, který by si Bibli sám od sebe nikdy nekoupil, ale teď ji prostě mám, je malá, oranžová, měkká, má příjemný papír uvnitř a rázem tak umím ocenit její společnost v mém životě. A dokonce do ní občas i nahlédnout... Což není špatný výsledek.



Obr. 56. Bible, překlad 21. století

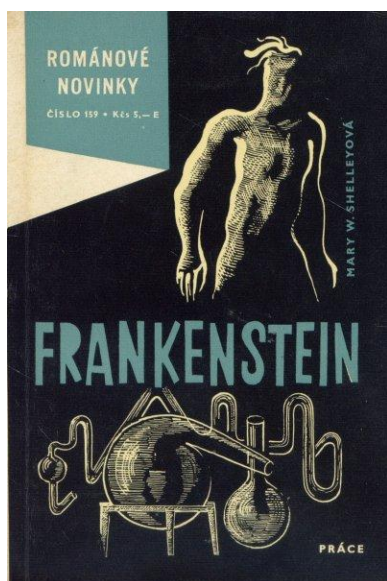
4 ROZBOR VYBRANÝCH KNIŽNÍCH OBÁLEK

Když bychom chtěli porovnat současná vydání vybraných titulů s jejich starším nebo prvním vydáním u nás, došli bychom mnohdy k závěru, že si snad nakladatelé neváží kvality literárního díla, protože někteří klasičtí autoři se prodávají ve velmi nedostatečně reprezentujícím obalu. Jde o díla žádaná, čtená, která už prověřil čas, a vždy budou patřit k těm nejlepším literárním počinům. Tento pokles kvality mi připadá natolik zajímavý, že jsem mu musela věnovat další kapitolu... Protože je moje teoretická práce spjata i s praktickou částí, vybrala jsem právě ty tituly, kterým jsem navrhovala i svoji vlastní úpravu, což nabízí možnost srovnání s návrhem kritikovým...

4.1 Porovnání starších a současných vydání jednotlivých knih

Mary W. Shelley – Frankenstein

Frankenstein je moje oblíbená kniha, kterou jsem chtěla mít ve své knihovně. V obchodech ovšem na mě čekalo nekvalitní vydání z roku 2008 nakladatelství XYZ [obr. 60], jehož název už sám o sobě vypovídá o hodnotách tohoto nakladatelství. Kniha je nesmyslně rozměrná a tlustá, přitom Frankenstein není žádné obsáhlé dílo. Vnitřní úprava a sazba je dalším nevydařeným aspektem tohoto vydání. U knížek napínavého, hororového žánru jsem vyzorovala, že současný trendem je snaha šokovat za pomoci různých přehnaných efektů hned na obálce. Nápis Frankenstein v lesklém kovovém provedení všechnu tu „parádu“ odráží kolem. Samotný nápad použít elektrický výboj jako hlavní vizuální prvek mi nepřipadá vůbec špatný, ovšem fungoval by za mnohem elegantnějšího provedení s mírou stylizace a vkusu. Vydání z roku 1969 Lidového nakladatelství [obr. 58, 59] sice používá prvoplánové vyobrazení hlavní postavy románu, ale je to natolik originální grafické řešení, že na naší představivosti nic neubírá. Obálka je navíc příjemně barevně sladěna s růžovou ořízkou a s typografií se v tomto případě počítalo už od začátku. Vydání je součástí edice *Dobrá dobrodružná díla* vydávané Lidovým nakladatelstvím a je tak radostí pro grafika čtenáře na ni narazit v antikvariátu. Úplně první vydání Frankensteina u nás z roku 1966 vydaného nakladatelstvím Práce [obr. 57] sice už není tak jasně kompozičně ucelené jako vydání o tři roky mladší, ale i přes to svým výtvarným zpracováním předčí všechna současná vydání napínavé literatury u nás.



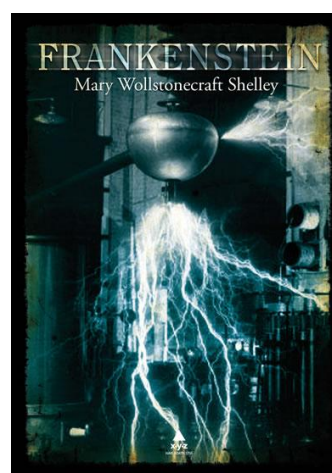
Obr. 57. Rok vydání 1966,
nakladatelství Práce.
Autor obálky: Miroslav Hrdina



Obr. 58. Rok vydání 1969, Lidové nakladatelství.
Autor obálky: Leo Novotný, Radim Malát



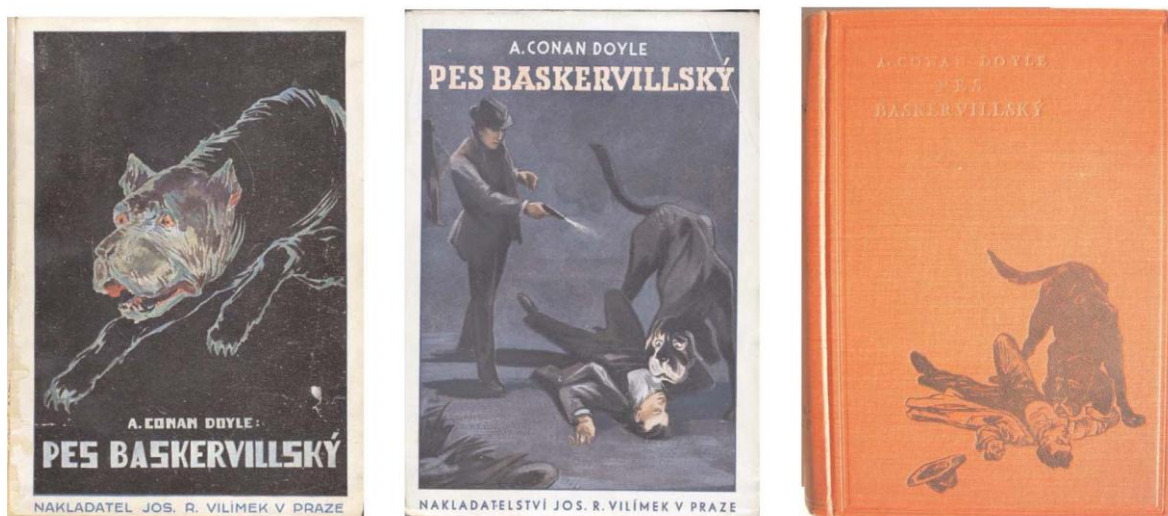
Obr.59. Lidové nakladatelství,
Potisk plátna.



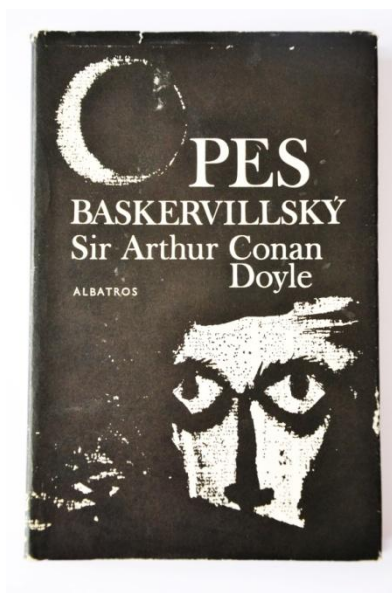
Obr. 60. Rok vydání 2008,
Nakladatelství XYZ

Arthur Conan Doyle – Pes Baskervillský

Pes Baskervillský je dalším případem, kdy současné vydání naprosto nevypovídá o kvalitě literatury uvnitř. Tato kniha byla dříve nositelkou obálek, které vždy měly základ originálního grafického přístupu založeného na poctivé kresbě nebo grafice. U tohoto díla je zajímavé pozorovat vyobrazení samotného psa. U vydání z roku 1925 nakladatelství Jos. R. Vilímek [obr. 61] můžeme sledovat nejstarší a zároveň nejpropracovanější kresbu, u které ovšem autor přemýšlel nad kompozicí a snažil se zachytit samotného psa také jako bytost, se kterou můžete i svým způsobem nějak soucítit, oproti tomu současné vydání a další do sbírky z nakladatelství XYZ [obr. 64] vám psa baskervillského servíruje přímo pod nos jako krvelačnou bestii stylem ještě méně citlivé koláže než u Frankensteinů. O laciných filtrech z photoshopu se už ani nechci zmiňovat. Je to až smutné, že dílo autora Sherlocka Holmese, podle kterého byla natočena řada filmů, nemá u nás v současnosti čestného zástupce. Další ze starších vydání, které stojí za povšimnutí je vydání z roku 1957, Československý spisovatel [obr. 63] a vydání z roku 1978 Albatros [obr. 62], které je i přes velmi nedbalou typografickou úpravu na přebalu doprovázeno ilustracemi i uvnitř, a i když je zde pes baskervillský vizuálně ztvárněn jako poslušný hravý pejsek, svou kvalitou úpravy předčí veškeré své následovníky.



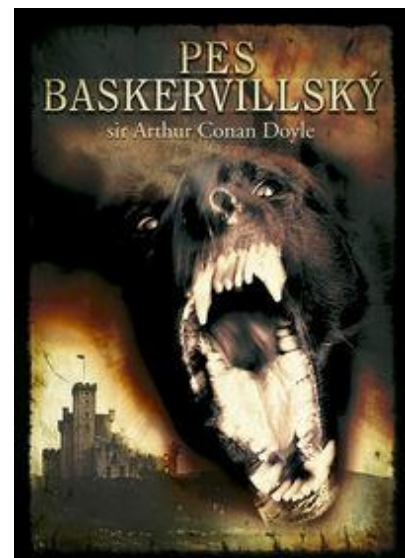
Obr. 61. Rok vydání: 1925, Nakladatelství: Jos. R. Vilímek, Autor obálky: Sidney Paget



Obr. 62. Rok vydání: 1978, Nakladatelství: Albatros, Autor obálky: Karel Vaca



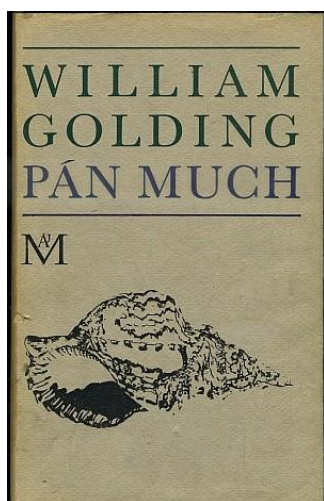
Obr. 63. Rok vydání: 1957,
Nakladatelství: Slovenský spisovateľ



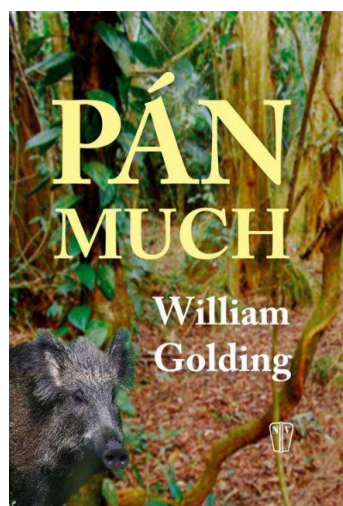
Obr. 64. Rok vydání: 2009,
Nakladatelství: XYZ

William Golding – Pán much

Pánovi much se u nás všeobecně nedostalo úctyhodné grafické úpravy nikdy, přitom se vydává už od roku 1968. I přes to ani zde nemůžeme přehlédnout obrovský úpadek jakéhokoliv vkusu a vůbec citu pro estetiku v porovnání s obálkou prvního vydání z roku 1968 [obr. 65] v grafické úpravě Lea Novotného. Jeho obálka sice není žádné výrazné mistrovské dílo, ale je zde cítit jistá míra vzdělání a grafického umu, díky kterému autor navrhl citlivou typografickou obálku s jemnou ilustrací (náznak ostrova – místa, kde se děj knihy odehrává) a přebal se tak čtenáři za každou cenu nevnučuje. Oproti tomu dnes můžete vyrazit do knihkupectví s cílem sehnat toto klasické dílo anglické literatury a koupit si ho ve „šřavnatém“ provedení od nakladatelství Naše vojsko z roku 2010 [obr. 66]. Autor obálky možná dokonce i knihu četl, protože ano, na ostrově se vyskytují divoká prasata. Ovšem není mi zcela jasné proč realizovat „nápad“, pro který ani nemáte obrazový podklad nebo ještě hůř, neobtěžujete si ho zkusit obstarat. Z dost nepovedené koláže je totiž hned jasné, že nejde o koláž záměrnou, ale že jde o pokus zakomponovat divočáka do prostředí pralesu. Vzniká tak vtipná disproporční kompozice a o tom, že každá použitá fotografie má jinou barevnost a nasvětlení ani není potřeba mluvit. Máme prase, máme prales, stačí jen doplnit nějaký hezký font, který zarovnat jak jinak než do „blokraporu“ a vše mírně vychýlit od osy doleva. Obálka, která připomíná příručku pro mladé myslivce, je na světě.



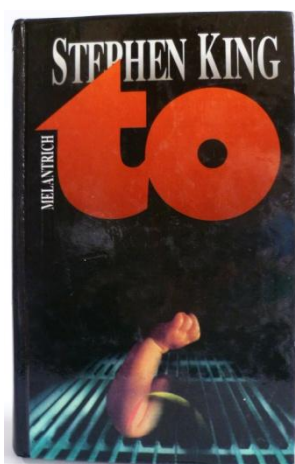
*Obr. 65. Rok vydání: 1968,
Nakladatelství: Naše vojsko, Mladá fronta.
Autor obálky: Leo Novotný*



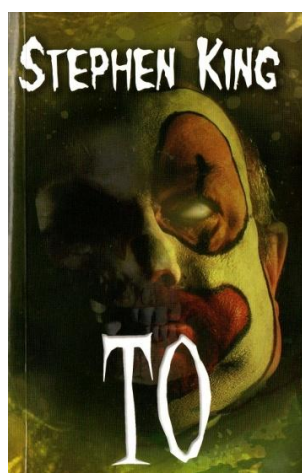
*Obr. 66. Rok vydání: 2010,
Nakladatelství: Naše vojsko.
Autor obálky: Jiří Pánek*

Stephen King – To

Stephen King už napsal tolik knih, že v knihkupectvích zabírá rovnou samostatná oddělení většinou zákazníkům nepřehlédnutelně na očích. O tom, jestli jde ve všech případech o kvalitní literaturu, bychom mohli dlouze diskutovat, tak či tak je to jeden z nejprodávanějších autorů a jeho zásadním dílům literární kvalita nelze odepřít. Co se týče obálek, čistá a vkusná grafická podoba u literatury hororových žánrů se skoro nevyskytuje, ale nabízí se nám porovnání grafické úpravy obálky jeho nejznámějšího díla „To“ prvního vydání u nás z roku 1993 Melantrich [obr. 67] a současné verze z roku 2009 Beta-Dobrovský [obr. 68]. První vydání se jednoznačně liší tím, že má myšlenku, nápad. Dává tak čtenářovy jen v náznaku tušit, kdo nebo co je to obávané „to“ a samotná ilustrace má i estetickou hodnotu. Kvalitě typografie na obálce by se dalo nejedno vytknout, ale jako celek kniha s červeným TO na černém pozadí v kombinaci s petrolejovo-zelenou ilustrací tvoří vyváženou jasnou kompozici. Vydání z roku 2009 a celkově všechna současná vydání Stephen Kinga vůbec neberou v potaz nějaké tajemství, skrytou napínavou četbu, kdy vám od začátku do konce není v podstatě definována jasná podoba toho, čeho se celý příběh bojíte. Bez váhání vám na obálku naservírují přímo detailní portrét nějaké zrůdy, která vám dokáže zkazit vaši představivost a tím i celou knihu. Podivná fotomontáž, jejíž nedostatky jsou zakryté v zamlženém oparu v kombinaci s nápisem, který je laciným photoshopovým filtrem vyhnán do plasticity, jen ukazuje grafikovu bezradnost.



*Obr. 67. Rok vydání: 1993,
Nakladatelství: Melantrich.
Autor obálky: Jan Weber*



*Obr. 68. Rok vydání: 2009,
Nakladatelství: Beta-Dobrovský
Autor obálky: Michal Kuba*

Oscar Wilde – Obraz Doriana Graye

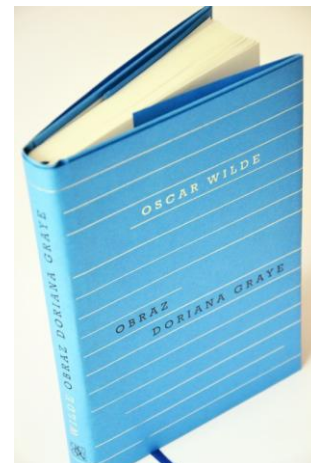
Vydání z roku 1971 Lidové nakladatelství [obr. 69] je očividně trochu ovlivněno secesním stylem a používá tak již nemoderní ornament a typ písma. Tomuto zpracování však nelze odepřít jistý nápad, který ztvárňuje rozpolcenost osobnosti hlavního hrdiny v osobitém výtvarném provedení, které pro svou kvalitu nikdy nezestárne. Příběh o Dorianovi Grayovi zná téměř každý, že upřímně nechápu jak se autorovi obálky z roku 2005 Alpress [obr. 70] mohlo stát, že vytvořil tento návrh. Fotka romantického obrazu z nějaké galerie se možná stylem mládencova oblečení trefuje do doby, v které se román odehrává, ale naprosto nevystihuje nic z celého příběhu, ani podstatu celého portrétu, na kterém Dorian tolik obdivoval svou krásnou tvář. Celá kompozice s nepochopitelným řešením typografie navíc vytištěná na ošklivě lesklém přebalu dělá z tak známého literárního díla ten největší „brak“. Práci a proces vzniku této obálky si představuji tak, že si autor řekl: Obraz? Tak tam dám obraz. Toto vydání se v současnosti objevuje v policích knihkupectví vedle grafické úpravy o šest let mladší od Odeonu, kterou zpracoval v roce 2011 známý Zdeněk Ziegler [obr. 71]. Obálka sice vztažnost k dílu nemá takřka žádnou, protože vychází v edici světových klasiků, která je rozlišena pouze barvou, ale myslím, že je jasné, po které verzi sáhnete raději. Alespoň v to doufám.



*Obr. 69. Rok vydání 1971,
Lidové nakladatelství.
Autor obálky: Leo Novotný*



*Obr. 70. Rok vydání 2005,
Nakladatelství Alpress.*



*Obr. 71. Rok vydání 2011,
Nakladatelství Odeon.
Autor obálky: Zdeněk Ziegler*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 KNIŽNÍ EDICE PRO FIKTIVNÍ NAKLADATELSTVÍ

Z důvodů již výše zmiňovaných, kvůli současnému stavu knižní úpravy, ale i kvůli inspiraci těch zdárných případů, které dokazují, že by knížky mohly vypadat i lépe, mám v hlavě vizi ideálního nakladatelství, které u nás nemá obdoby. Samozřejmě kvůli technologickým i finančním omezením, není v mých silách, přesně vytvořit dokonalé produkty, tak jak je vidím v hlavě, a ke kterým by v reálné skutečnosti byla nutná spolupráce i s dalšími obory a schopnými lidmi i stroji. I když osobně uznávám a mé srdce tíhne raději k poctivé, pevně šité vazbě, byla jsem nucena z praktických důvodů realizovat především paperbacková vydání. Nakonec to ale vůbec nebylo na škodu, protože jsem mohla přemýšlet nad jinými vizuálními aspekty, které u brožovaných knížek často k vidění nejsou a udělat tak i z nich plnohodnotná výtvarná díla, za použití různých druhů papíru, velikosti nebo třeba dnes už ne tak obvyklé barevné ořízky a obyčejné 2D grafice tak dát nový rozměr vhodně zvoleným materiálem a tiskem. To je další z důvodů, proč je práce na knize zábavná, protože ve výsledku máte vlastně 3D objekty, které nabízí nekonečné variace řešení. Uznávám, že je potřeba ke knize přistupovat jako k jednotnému vizuálnímu celku, kde spolu musí ladit jak vnější grafická, tak vnitřní typografická úprava knihy, to ale nebylo záměrem mé práce. Rozhodla jsem se vytvořit několik edičních řad pro fiktivní nakladatelství a zpracovávat tak pouze to, co je jako první na knize na očích, ještě než knihu otevřeme, tzn. Obálky, přebaly a makety edičních řad.

5.1 Filosofie nakladatelství TAKE TAKE TAKE

„Take take take“ je značka fiktivního nakladatelství, které si klade za cíl produkci knižních beletristických titulů s originálním grafickým přístupem, spolupracující s různými výtvarníky, ilustrátory, kteří by knížkám dodali originální výtvarné vzezření a vrátili tak knihám zpět i jejich estetickou hodnotu. Hlavní myšlenka je návrat ke starým hodnotám 60. let, ke stylu který vládl před nástupem počítačů. Nakladatelství Take Take Take si neklade za cíl vysokonákladovou produkci, ale zaměřuje se spíše na kvalitu zpracování, práci s vhodně zvoleným papírem a způsobech tisku a vazby dovedených na úroveň, kdy se kniha stává promyšleným předmětem, kterého je třeba si vážít. Značka a celá edice by se tak měla stát něčím exkluzivním a měla by si nalézt skupinu zákazníků, kteří by ji pro její vizuální přednosti vyhledávali. Mým cílem bylo navrhnout knihy, které svým vzezřením stojí mimo současné trendy grafického designu, ale zachovávají si poutavý vzhled, který by mohl za-

ujmout napříč generacemi. Při tvorbě jsem se nechala volně inspirovat obálkami z dřívějších dob (např. 60. léta), kdy při vzniku obálek a přebalů byla hlavním kritériem grafikova výtvarná zručnost a mohli jsme tak obdivovat originalitu grafického rukopisu.

Moji praktickou část tvoří čtyřicet návrhů knižních obálek, rozdělených do devíti edičních řad. Práci s edicemi jsem si chtěla vyzkoušet, protože není snadná úloha vystihnout obálku tak, aby fungovala samostatně a zároveň aby ladila se zbytkem knih v dané edici. Protože některé ediční řady často zahrnují díla žánrově různorodá, je důležité správně zvolené vizuální propojení. Knihy by měly být rozpoznatelné v rámci edičních řad, ale zároveň jasně identifikovatelné v kontextu nakladatelství a vytvářet tak vizuálně ucelený vjem.

Logo nakladatelství je stylizovaný piktogram knihy s názvem TAKE TAKE TAKE a vychází z ruční kresby. Značka je navržena tak, aby byla výrazná v jakýchkoliv barevných variantách, aplikovatelných na různá pozadí a aby stejně tak dobře fungovala v inverzním provedení nebo zmenšené velikosti a neztrácela na čitelnosti a výrazu. S navrženým logotypem pracuji při volbě barvy a umístění v rámci ediční řady na stejném místě, čímž se stává dalším jednotícím vizuálním prvkem.

5.2 Popis jednotlivých edičních řad

5.2.1 Napínavá klasika

Pro tuhle sérii titulů Mary W. Shelley – Frankenstein, Bram Stoker – Dracula, Robert Louis Stevenson – Jekyll a Hide, Arthur Conan Doyle – Pes Baskervilský a H.G. Wells – Neviditelný jsem navrhla dvě varianty edičních řad. První je jako jediná navržena pro pevnou šitou vazbu. Hlavní vizuální prvek této edice je přebal s abstraktním motivem na šedém pozadí doplněný barevnými detaily, které mají návaznost na barvu plátna, kterým jsou potaženy desky knihy. Ústřední motiv a sjednocující prvek je bílý kruh ve středu obálky, který obsahuje název díla a autora a slouží tak jako taková nálepka, která informuje o knižním titulu. Výtvarné řešení vychází ze samotné hororové tematiky knih, kde se vyskytuje ústřední postava (tvor) a děj se odehrává často v noci a potmě, málo kdy se s hlavními postavami v ději setkáváme tváří v tvář a o její hrůzné existenci se spíše vypráví, než aby šlo o veřejně známou bytost. Pro tuto atmosféru již klasických hororových předloh jsem zvolila expresivní až abstraktní kresbu, která pouze naznačuje, ale neprozrazuje. Bílý kruh uprostřed také může asociovat úplněk nebo noc, kolem které se hlavní dějová linie točí.



Obr. 72. Napínavá klasika, realizace



Obr. 73. Série obálek napínavé klasiky

Je něco jiného, když navrhujeme obálku knihy, neznámého titulu, nebo všeobecně slavný titul, u kterého není třeba nic vysvětlovat. U příběhů jako jsou Frankenstein a další, už si můžeme dovolit i střídmější design. Proto jsem druhý návrh vytvořila tak trochu do kontrastu k prvnímu, tentokrát se jedná o laciné vydání paperbackových knížek „kapesní vydání“. Zde už není hlavním kritériem navození atmosféry, ale spíše grafická jednoduchost a celá edice se nese v duchu minimalismu, který také může být řešením a vizuálním kontrastem pro tak nabyté příběhy. Obálky sjednocuje nevinně vyhlížející bílá obálka s drobnou kresbou a typografií. Obrazovým motivem jsou části rukou v návaznosti na kon-

krétní postavu a čtenáři tak jen v náznaku napovídají o příběhu. Jméno autora je sladěno s barvou ořízky, která by měla dodat levné edici poutavý ráz.



Obr. 74. Edice napínavé klasiky, minimalistická verze

5.2.2 Edice americké literatury

Do této edice jsem zahrnula tituly: Jack Kerouac – Sám na vrcholu hory, John Irving – Svět podle Garpa, Cormac McCarthy – Cesta, Ken Kesey – Přelet nad kukaččím hnízdem, Ernest Hemingway – Stařec a moře. Edice jako jediná užívá písma jako svého hlavního

vizuálního motivu. Protože jsem si chtěla vyzkoušet různá řešení, navrhla jsem edici ve dvojjazyčném vydání. Proto si zachovává název na obálce v angličtině a čeština se vyskytuje až na hřbetu knihy. Abstraktní nápis zapitý do pozadí se nesnaží vnucovat příběhem a poskytuje jen drobné fragmentové prvky, které se vztahují k příběhu a vyžadují od čtenáře jistou představivost. Jednotící barevnost ve dvou odstínech modré barvy je odkazem na americké barvy a barevná tenká linka se šipkou na konci, která směřuje vždy k autorovi díla a svou plynulostí a stylem vždy odkazuje na dějovou linii knihy. Stává se tak kresebným kontrastem k modré ploše a vizuálně vyvažuje celou grafickou úpravu.



Obr. 75. Série obálek amerických autorů



Obr. 76. Edice amerických autorů, realizace

5.2.3 Edice anglické literatury

Do výběru anglických autorů jsem zařadila klasická díla: William Golding – Pán much, Oscar Wilde – Obraz Doriana Graye, George Orwell – Farma zvířat, George Orwell – Nadechnout se, Anthony Burgess – Mechanický pomeranč. Jedná se o nejpropracovanější edici z pohledu kresby, k čemuž mě dovedla anglická popisnost a smysl pro detail. Jednotlivé tituly mají obálku založenou na drobných fragmentech odvozených z příběhu (oči, mouchy, zrcadla, petrklíče, obilí). Člověk si musí knihu nejprve přečíst, aby odhalil důvod zvoleného motivu na obálce. Například když se snažíte dohledat knižní obálku Farmy zvířat, jak u nás tak ve světě, u devadesáti procent vydání, a to jich není málo, najdete na obálce vyobrazené prase. Hlavním kompozičním aspektem a pojícím prvkem této edice je ručně psaný název a autor knihy umístěný uprostřed knihy a jedná se tak o jedinou poměrně klidovou část, protože okolí je zasypáno kresebnými prvky. Tato edice je natolik vizuálně bohatá, že už nesnesla ani logo umístěné na přední straně. Záměrně jsem zvolila jemnou barevnost a styl kresby, který správně čtenáři nepředvídá, o jak děsivá díla se ve skutečnosti jedná, což vlastně koresponduje s gradací vlastního děje u všech zvolených titulů.



Obr. 77. Série obálek anglické literatury



Obr. 78. Edice anglické literatury, realizace

5.2.4 Truman Capote

Jako další edici k úpravě jsem si zvolila díla mého oblíbeného autora Trumana Capoteho – Chladnokrevně, Hudba pro Chameleony, Strom noci, Ručně vyřezávané rakvičky a Snídane u Tiffanyho. Truman Capote je velmi výstřední a diskutovaný autor, který se nedá přirovnat k žádnému jinému spisovateli ani shrnout jedním literárním žánrem, zkrátka je tak trochu mimo všechny kategorie po všech stránkách. Asi i proto jsem k této edici přistupovala jinak než k ostatním a chtěla jsem ji nějakým způsobem ztvárnit jinak. Při postupu práce jsem si nejprve ujasnila barevnost a to, že chci vytvořit za použití šedého papíru pro vnitřní listy i obálku komplexní šedé paperbacky. Tentokrát opět pracuji s grafickými motivy odvozenými od jednotlivých knih a používám i prvoplánové motivy odvoditelné z názvů, které ovšem nic čtenáři neprozradí, protože názvy díla Trumana Capoteho jsou rafinované samy o sobě, takže dobře slouží jako inspirace ke grafice tak jak jsou. Jako jediná, je tahle edice vytvořená pouze v počítači bez použití ručních kreseb jako podkladů. Jako první jsem vytvořila obálku pro Ručně vyřezávané rakvičky, k čemuž se mi hodil styl kresby podobný linorytu a barevné řešení ploch bylo jasným řešením, jak propojit podklad šedého papíru s potiskem.



Obr. 79. Série obálek Trumana Capoteho



Obr. 80. Edice Truman Capote, realizace

5.2.5 Stephen King

Práci na edici nejznámějších titulů od Stephena Kinga – Osvícení, To, Misery, Zelená míle a Čtyři roční doby jsem si zvolila hlavně kvůli současné grafické úpravě, kterou vidíme v obchodech. Mým hlavním záměrem bylo navrhnout edici, která odpovídá svým vzhledem žánru a faktu, že Stephen King patří mezi nejprodávanější autory a v knihkupectví svým rozsáhlým dílem zabírá nejednu polici. Vznikla tak nejabstraktnější z mých edic, když uvážíte počet vydaných titulů tohoto autora, kde má každý z nich na obálce barevnou děsivou fotografii nebo ilustraci, vzniká tak nevkusný barevný guláš. Proto jsem zvolila žlutou barvu v kombinaci s neutrální černou, šedou nebo bílou, což skýtá spoustu možností navození atmosféry i bez děsivých výjevů. Zároveň je to způsob, jak by mohl King vyniknout mezi žánrově podobnými knihami. Celá edice je založena na abstraktním podkladu, ke kterému jsme se snažila přistupovat pokaždé jinak v závislosti na příběhu daného díla a je tak trochu na čtenáři a jeho představivosti jak si daný motiv s příběhem propojí.



Obr. 81. Série obálek Stephena Kinga



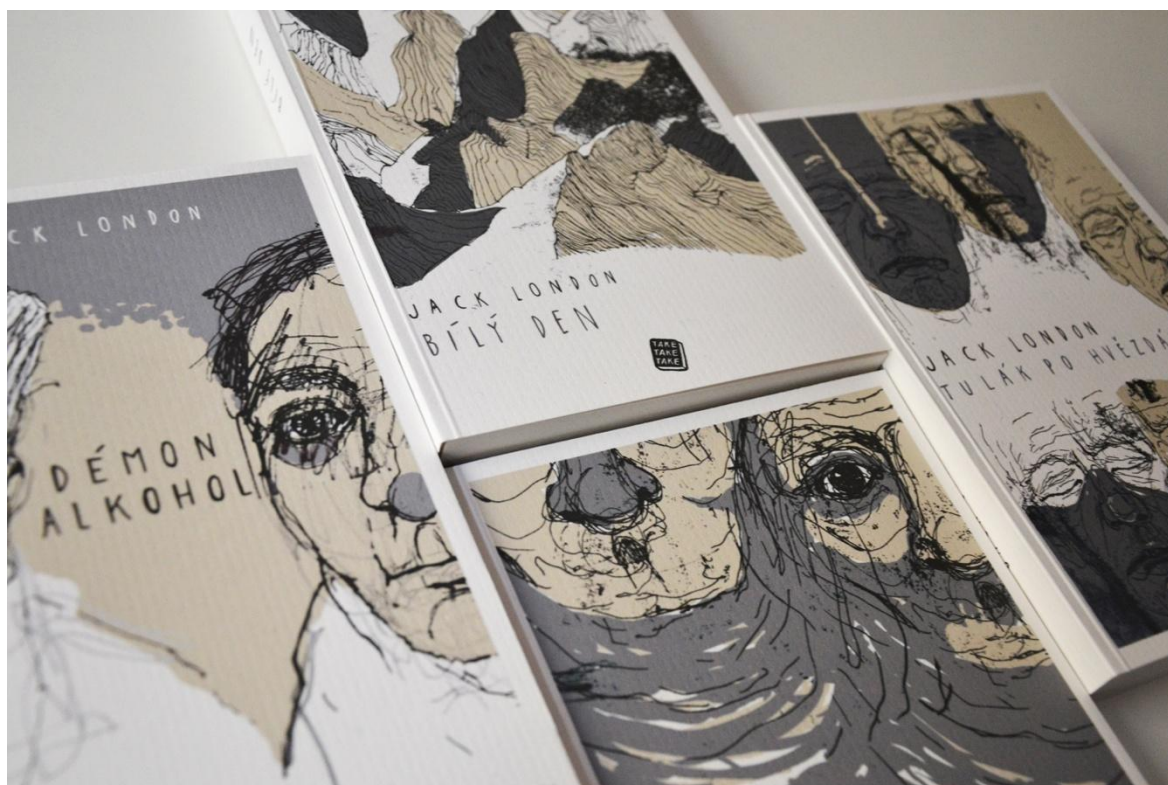
Obr. 82. Edice Stephen King, realizace

5.2.6 Jack London

Edice zahrnující díla Jacka Londona – Tulák po hvězdách, Démon alkohol, Bílý den a Ztracená tvář zachycuje perokresbou s výjimkou Bílého dne, kde jsem jako hlavní dominantu zvolila hory, vyjadřující situaci člověka v daném románu (například u Tuláka po hvězdách bylo mým záměrem vystihnout tvář člověka, odsouzence na smrt, který ve vězení ve svěrací kazajce cestuje do svých minulých životů). Celkové výtvarné pojetí by mělo korespondovat s autorovým drsným stylem psaní, často o souboji člověka, ať už s přírodou, alkoholem nebo sebou samým. Odkazovat na naturálnost obsaženou v jeho díle a vyjadřovat tak Jacka Londona samotného, jako prostého člověka, který žil krátkým, ale dobrodružným životem námořníka, zlatokopa, piráta, tuláka, který zažil bídu i bohatství, ale především jako jednoho z nejlepších spisovatelů všech dob. Proto jsme zvolila přírodní jednoduchou barevnost a bílý okraj obálky, který dodává klidu jinak jakoby „špinavého“ kresebného motivu.



Obr. 83. Série obálek Jacka Londona



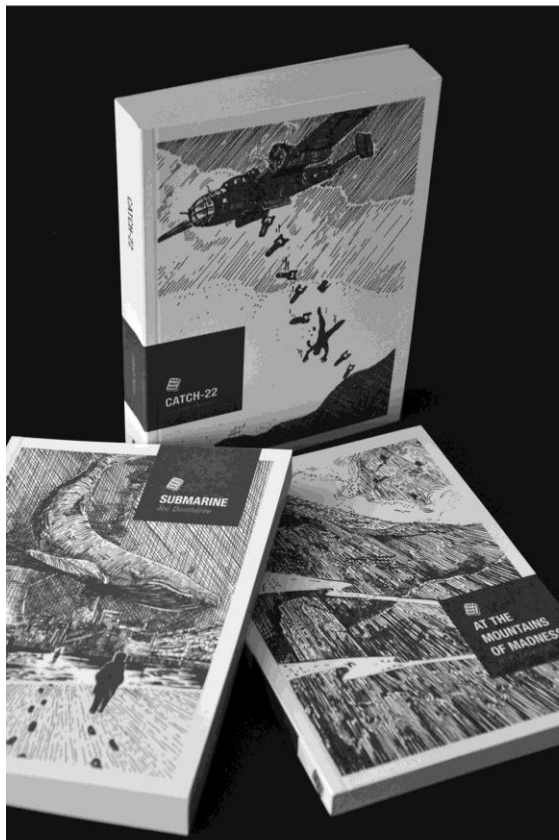
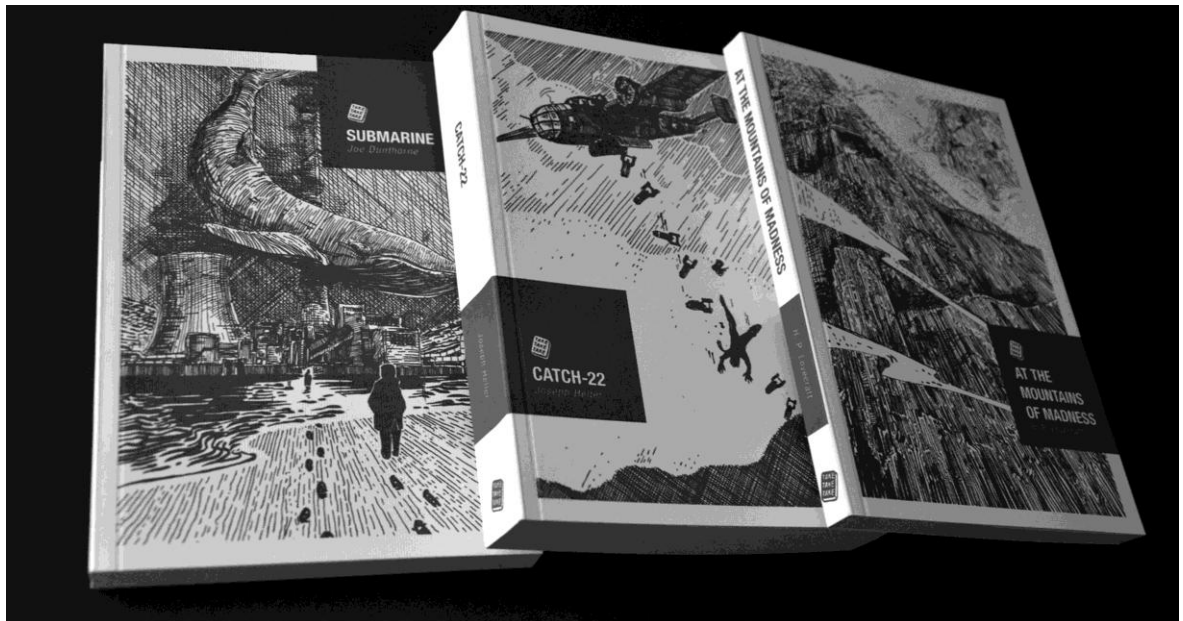
Obr. 84. Edice Jack London, realizace

5.2.7 Edice v anglickém jazyce

Tato edice o třech knihách: *Submarine* (Ponorka) – Joe Dunthorne, *At the mountains of madness* (V horách šílenství) – H. P. Lovecraft, *Catch-22* (Hlava 22) – Joseph Heller je ukázkou spolupráce grafika s ilustrátorem. Chtěla jsem si vyzkoušet zpracovat, vizuálně vymyslet a upravit edici, pro kterou dostanu kreslené podklady od někoho jiného. Autorem kreseb je ilustrátor Jindřich Janíček. Jednoduchá prokreslená perokresba mě přivedla k nápadu na čistě černobílou ediční řadu a jako u jediné edice zde používám i počítačové písmo (Helvetica Oblique Condensed), které je umístěno na černém čtverci, který v návaznosti na pruh pokračuje přes hřbet a obepíná tak svazek. Vytváří jistý kontrast k černobílé kresbě a výraznému bílému orámování. Tahle edice měla být svou „barevností“ odpočinkem pro oko mezi ostatními knihami nakladatelství. Jsem ráda, že jsme měla možnost si vyzkoušet práci s jiným obrazovým materiálem a je to náznak způsobu kooperace, jakým by se takové ideální nakladatelství mělo ubírat. Vzhledem k tomu, že edice má poměrně z velké části bílou plochu, což znamená nepotištěný papír, mohla jsem si dovolit nechat vyniknout strukturu zvoleného papíru pro obálku, která styl kresby plné detailů navíc umocňuje.



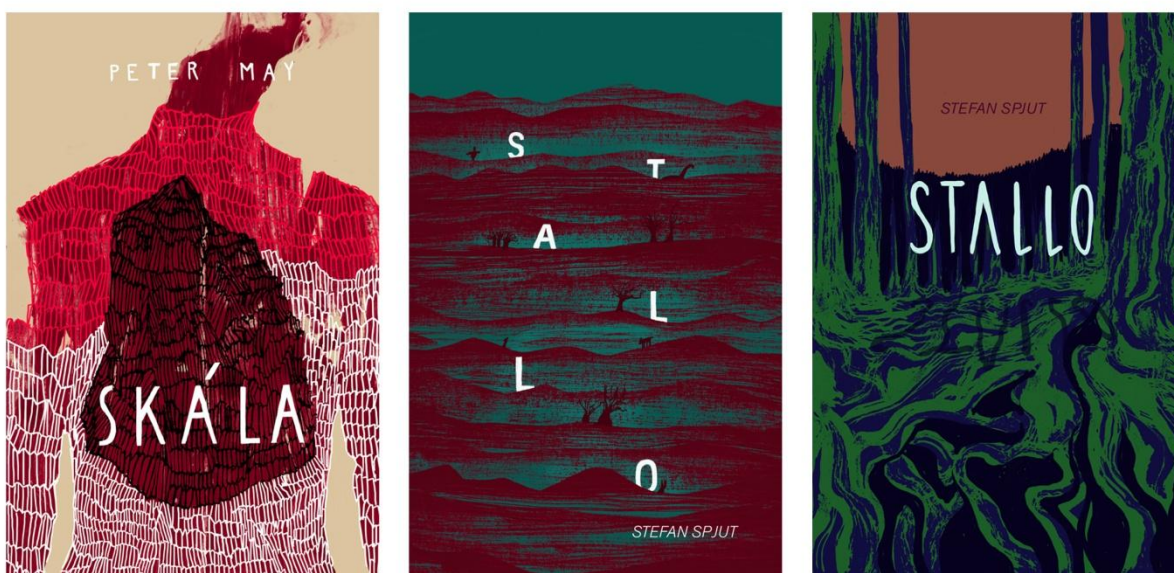
Obr. 85. Série obálek edice v anglickém jazyce



Obr. 86. Edice v anglickém jazyce, realizace

5.2.8 Edice světové krimi literatury

Tahle edice je pouze doplňující k mé bakalářské práci, protože původně vznikla jako návrh pro nakladatelství Host v Brně, jehož vedení mě oslovilo, abych se pokusila navrhnout obálky jejich plánovaných knih. Ve výsledku se moje návrhy nezrealizovaly, protože obchodní složky nakladatelství měly obavy, zda by návrhy obstály v mainstreamové konkurenci, kvůli dominantní výtvarné podobě. Vzhledem k tomu, že návrhy byly vytvořeny v době vzniku mé bakalářské práce, nesou stejné poselství a mají shodnou filosofii, rozhodla jsem se je zahrnout k ostatním jako ukázkou navázání spolupráce s již zmiňovaným nakladatelstvím.



Obr. 87. Série obálek světové krimi literatury

ZÁVĚR

Kniha vždy byla a je médium grafického designu, které překonalo historická období, módní trendy a průmyslový vývoj. Přes všechny překážky, které knize stály v cestě, je i dnes v moderní elektronické době, kdy jí mnozí předpovídají zánik, pořád s námi jako jeden z krásných objektů, kterého je nutno si nejvíce vážit a uchovávat jej. Knižní obálka jde ruku v ruce s vývojem knihy samotné a od doby co má hlavní funkci reprezentovat literární obsah uvnitř a nalákat čtenáře k četbě, jsou na ni kladeny vysoké nároky. Jde o formát nabízející rozmanitá grafická řešení a výtvarná zpracování. Mnohokrát se však ty nejzdařilejší nápady nesetkají s realizací nebo naopak realizovány jsou často ty méně šťastná grafická řešení. Tento fakt se odvíjí od spolupráce nakladatele a grafika a jejich schopností. V ideálním světě by vydavatelé a ostatní lidé, kteří se věnují knihám, měli chápat, že dokud knihy tiskneme na papír a dokud cítíme jejich hmotnost a tvar v rukou, je nutné chtít pro ně to nejlepší vizuální zpracování. Takřka neomezené materiálové, knihvazačské a polygrafické možnosti v dnešní době by mohly dát vzniknout neobyčejně krásným knihám. Bohužel si to zatím uvědomuje jen malé množství lidí. Ale i díky nim, díky knižním úpravcům z historie a současným nakladatelstvím, které na jejich odkaz navazují a uznávají tradiční knižní hodnoty a díky současným mladým nadějným designérům, kteří své grafické a výtvarné nápady věnují knižní úpravě, si uvědomujeme, že život knihy ještě není u konce, a že knižní obálka stále může být malým uměleckým zážitkem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] SUTNAR, Ladislav, *Typografia* 42, 1935, strana 70. kráceno.
- [2] HLAVSA, Oldřich, *40 let práce pro českou knihu: 1949–1989*. Praha: Československý spisovatel. 1990.
- [3] MOHOLY-NAGY, Laszlo, *Print: America's Graphic Design Magazine. Steven Heller, 'Thoughts on Rand.'* Cincinnati: F, 1997. Přeloženo z webových stránek www.paul-rand.com
- [4] DRTINA, Luboš, [online] <http://typomil.com/typofilos/2012/02/co-zada-nakladatel-od-knizni-obalky/#comments>
- BAINES, Phil. *Penguin By Design: A Cover Story 1935-2005*. 1. publ. London: Allen Lane, 2005. ISBN 978-071-3998-399.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 622 s. ISBN 80-703-8131-0.
- CARRIÈRE, Jean-Claude, Umberto ECO a Jean-Philippe de TONNAC. *Knih se jen tak nezbavíme*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2010, 237 s. ISBN 978-802-5702-666.
- DUBUFFET, Jean. *Dusivá kultura*. Praha: Hermann & synové, 1998. ISBN 978-802-3825-435.
- FABEL, Karel. *Současná typografie*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1981, 71 s.
- GODFREY, Jason a Foreword by Steven HELLER. *Bibliographic: 100 classic graphic design books*. Pbk. ed. London: Laurence King. ISBN 978-185-6697-651.
- HALADA, Jan. *Člověk a kniha: úvod do nakladatelské specializace*. Praha: Karolinum, 1993, 120 s. ISBN 80-706-6767-2.
- HÜBNER, Matthias, edited by KLANTEN, Robert. *Fully Booked: cover art*. Berlin: Gestalten, 2008. ISBN 978-389-9552-096.
- MANGUEL, Alberto. *Dějiny čtení*. Vyd. 1. Překlad Olga Trávníčková. Brno: Host, 2007, 480 s. Teoretická knihovna, 18. ISBN 978-807-2942-312.
- PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. 2. vyd., rozš. Brno: Host, 2012, 308 s. ISBN 978-80-7294-813-0.

POWERS, Alan. Front cover: great book jacket and cover design. London: Mitchell

Beazley, 2001. ISBN 18-400-0421-5

PRIMUS, Zdeněk. Umění je abstrakce: česká vizuální kultura 60. let. 1. vyd. Praha: Kant,

2003, 328 s. ISBN 80-862-1730-2.

SRP, Karel. Karel Teige a typografie: asymetrická harmonie. Praha: Arbor vitae ve spolu-

práci s nakladatelstvím Filip Tomáš - Akropolis, 2009, 310 s. ISBN 978-80-87164-17-4.

THIELE, Vladimír. Josef Čapek a kniha: Soupis knižní grafiky. 1. vyd. Praha: Nakl. čes-

ko-slovenských výt. umělců, 1959, 290 s.

40 let práce pro českou knihu: 1949–1989. Praha: Československý spisovatel. 1990. *40 let*

práce pro českou knihu: 1949–1989. Praha: Československý spisovatel. 1990.

[online]. [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://typomil.com/typofilos>

[online]. [cit. 2013-05-13]. Dostupné z:

http://www.svettisku.cz/buxus/generate_page.php?page_id=404

[online]. [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://www.iconofgraphics.com/Paul-Rand>

[online]. [cit. 2013-05-14]. Dostupné z:

http://www.paul-rand.com/foundation/books_print1997

[online]. [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://www.infofila.cz/zpravodaj-4-2007-milan-hegar-mezi-znamkou-knihou-a-r-11-c-2867>

[online]. [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/politika/rozhovory/11256-zdenk-ziegler-za-vechno-vdim-protekci>

[online]. [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: [http://www.creativereview.co.uk/cr-](http://www.creativereview.co.uk/cr-blog/2009/april/fabers-80th-anniversary-poetry-covers)

[blog/2009/april/fabers-80th-anniversary-poetry-covers](http://www.creativereview.co.uk/cr-blog/2009/april/fabers-80th-anniversary-poetry-covers)

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. ukázka knižních úprav Josefa Čapka

Obr. 2. Ukázka knižních úprav Františka Muziky.

Obr. 3. Detail z monografie Ladislava Sutnara, ukázka jeho tvorby.

Obr. 4. Jaroslav Seifert, Město v slzách. Grafická úprava Karel Teige

Obr. 5. Guillaume Apollinaire, Sedící žena. Grafická úprava Karel Teige

Obr. 6. Benjamín Klička, Na březích Vltavy. Grafická úprava Karel Teige

Obr. 7. Vsevolod Ivanov, Údolí Tba. Grafická úprava Karel Teige

Obr. 8. Obálky časopisu Red. Typografická úprava Karel Teige

Obr. 9. Simenon. Obr. 10. Knižní úprava přebalů knih Milana Kundery. Zdeněk Seydl

Obr. 11. Edice Otázky a názory, Československý spisovatel Praha.

Typografie Zdeněk Seydl

Obr. 12. Ediční řada Klíč. Zdeněk Seydl

Obr. 13. Ukázka typografických úprav knižních přebalů. Josef Týfa

Obr. 14. Typografická písma latinková. Oldřich Hlavsa

Obr. 15. Typographia. Oldřich Hlavsa

Obr. 16. Edice Bohemia, Československý spisovatel. Oldřich Hlavsa

Obr. 17. Typografické knižní přebaly. Jan Solpera

Obr. 18. Ukázka úpravy knižních obálek Zdeňka Zieglera

Obr. 19. Edice Skvosty poezie, Odeon. Grafická úprava Zdeněk Ziegler

Obr. 20. Edgar Allan Poe, Vraždy v ulici Morgue

Obr. 21. Edgar Allan Poe, Vraždy v ulici Morgue. Ilustrace Václav Sivko

Obr. 22. Ukázka knižních úprav Martina Peciny pro nakladatelství Host

Obr. 23. Edice světové knihovny, Odeon. Grafická úprava Jan Šerých

Obr. 24. Ukázka ediční řady nakladatelství Fra

Obr. 25. Obálky nakladatelství Fra. Výtvarný koncept, ilustrace Martin Kubát

- Obr. 26. *Edice AAA, nakladatelství Argo. Ilustrace Jozef Gertli Danglár*
- Obr. 27. *Edice Jamese Joyce, nakladatelství Argo.*
- Obr. 28. *Ukázka knih nakladatelství Edition lidu.*
- Obr. 29. *Ukázka knih nakladatelství Baobab*
- Obr. 30. *John Steinbeck, Na plechárně a Sladký čtvrtek, nakladatelství Dokořán.*
Grafická úprava, vazba, ilustrace Pavel Rút
- Obr. 31. *Charakteristický vzhled obálek nakladatelství Penguin Books.*
- Obr. 32. *Knižní obálky Penguin Books. Paul Hogart, Germano Facetti.*
- Obr. 33. *Dreadful Summit. Návrh obálky Germano Facetti, The case of the half-wakened wife, Boiled Alive. Návrh obálky Romek Marber*
- Obr. 34. *Sci-fi obálky pro Penguin Books, Grafická úprava David Pellham*
- Obr. 35. *Edice klasiků, Penguin Books, Grafická úprava Coralie Bickword Smith*
- Obr. 36. *F. Scott Fitzgerald, Grafická úprava Coralie Bicword Smith*
- Obr. 37 *Great Ideas, Great Ideas II, Penguin Books. David Pearson*
- Obr. 38. *Série Penguin Drop Caps. Grafická a typografická úprava Jessica Hische*
- Obr. 39. *Leatherbound Classic Series, nakladatelství Barnes and Noble. Jessica Hische*
- Obr. 40. *Dracula, Design your own cover, Penguin Books*
- Obr. 41. *Ukázka výtvarného zpracování knih nakladatelství The Folio Society*
- Obr. 42. *William Blake, Faber and faber*
- Obr. 43. *Edice poezie, Faber and faber*
- Obr. 44. *POD film books, Faber and faber. Grafická úprava Michael Kosmicki*
- Obr. 45. *Edice k 80. výročí vydávání poezie nakladatelství Faber and faber.*
- Obr. 46. *Paperbacky Picador*
- Obr. 47. *Beckett, Picador. Návrh obálky John Holmes*
- Obr. 48. *Edice knih Cormaca McCarthyho, Picador. Grafická úprava David Pearson*
- Obr. 49. *Edice James Bond, Vintage Books. Suzanne Dean*

Obr. 50. Knižní obálky, které navrhoval Paul Rand

Obr. 51. „Big Book Look“ Autor obálek Paul Bacon

Obr. 52. E. Michael Mitchell.

Obr. 53. Tony Palladino.

Obr. 54. S. Neil Fujita.

Obr. 55. Chap-books

Obr. 56. Bible, překlad 21. století

Obr. 57. Rok vydání 1966, nakladatelství Práce. Autor obálky: Miroslav Hrdina

Obr. 58. Rok vydání 1969, Lidové nakladatelství. Autor obálky: Leo Novotný, Radim Malát

Obr. 59. Lidové nakladatelství. Potisk plátna

Obr. 60. Rok vydání 2008, Nakladatelství XYZ

Obr. 61. Rok vydání: 1925, Nakladatelství: Jos. R. Vilímek, Autor obálky: Sidney Paget

Obr. 62. Rok vydání: 1978, Nakladatelství: Albatros, Autor obálky: Karel Vaca

Obr. 63. Rok vydání: 1957, Nakladatelství: Slovenský spisovateľ

Obr. 64. Rok vydání: 2009, Nakladatelství: XYZ

Obr. 65. Rok vydání: 1968, Nakladatelství: Naše vojsko, Mladá fronta. Autor obálky: Leo Novotný

Obr. 66. Rok vydání: 2010, Nakladatelství: Naše vojsko. Autor obálky: Jiří Pánek

Obr. 67. Rok vydání: 1993, Nakladatelství: Melantrich. Autor obálky: Jan Weber

Obr. 68. Rok vydání: 2009, Nakladatelství: Beta-Dobrovský. Autor obálky: Michal Kuba

Obr. 69. Rok vydání 1971, Lidové nakladatelství. Autor obálky: Leo Novotný

Obr. 70. Rok vydání 2005, Nakladatelství Alpress.

Obr. 71. Rok vydání 2011, Nakladatelství Odeon. Autor obálky: Zdeněk Ziegler

Obr. 72. Napínavá klasika, realizace

Obr. 73. Série obálek napínavé klasiky

Obr. 74. Edice napínavé klasiky, minimalistická verze

- Obr. 75. Série obálek amerických autorů*
- Obr. 76. Edice amerických autorů, realizace*
- Obr. 77. Série obálek anglické literatury*
- Obr. 78. Edice anglické literatury, realizace*
- Obr. 79. Série obálek Trumana Capoteho*
- Obr. 80. Edice Truman Capote, realizace*
- Obr. 81. Série obálek Stephena Kinga*
- Obr. 82. Edice Stephen King, realizace*
- Obr. 83. Série obálek Jacka Londona*
- Obr. 84. Edice Jack London, realizace*
- Obr. 85. Série obálek edice v anglickém jazyce*
- Obr. 86. Edice v anglickém jazyce, realizace*
- Obr. 87. Série obálek světové krimi literatury*